

**ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA
V PRAZE**

**FAKULTA PROVOZNĚ EKONOMICKÁ
KATEDRA PRÁVA**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

ENVIRONMENTÁLNÍ PRÁVNÍ REGULACE V ČR

Jméno diplomanta:

Bc. Hana Moučková

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Viktor Jansa, CSc.

© 2009 ČZU v Praze

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Environmentální právní regulace v ČR“ vypracovala samostatně za použití uvedené literatury a po odborné konzultaci s vedoucím práce JUDr. Viktorem Jansou, CSc.

V Praze dne:.....

Podpis:.....

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji JUDr. Viktoru Jansovi, CSc. za odbornou pomoc při vypracování této diplomové práce.

ENVIRONMENTÁLNÍ PRÁVNÍ REGULACE V ČR

CZECH ENVIRONMENTAL LEGISLATION

Souhrn:

Tématem této diplomové práce je environmentální právní regulace v ČR se zaměřením především na deliktní odpovědnost v ochraně životního prostředí. Práce seznamuje s problematikou správních deliktů a trestných činů proti životnímu prostředí a obsahuje i rozbor a zhodnocení současné správněprávní a trestněprávní ochrany životního prostředí v České republice.

V práci jsou také nastíněny aktuální problémy a perspektivy současného práva životního prostředí. Je zde i ukázka zajímavých případů z praxe, kdy dochází k újmám na životním prostředí, avšak bez protiprávního jednání a naprosto v mezích zákona.

Klíčová slova:

právo, právo životního prostředí, deliktní odpovědnost, ochrana životního prostředí, správní delikt, přešůpek, trestný čin

Summary:

The topic of this diploma paper is Czech environmental legislation with the focus on legal responsibility towards the environment. This work introduces an area of administrative and criminal delicts against the environment and includes an analysis together with evaluation of the topic of current legal environment protection in the Czech Republic.

The work also overshadows current problems and perspectives of Czech environmental legislation. Furthermore, it includes real life studies exemplifying damages to the environment that are left unattended by courts as they are considered within the bounds of law.

Key words:

law, Czech Environmental Legislation, legal responsibility, environment protection, misdemeanour, crime

Obsah:

1	Úvod.....	4
2	Cíl práce a metodika	5
3	Historie a vývoj práva životního prostředí	6
4	Současná právní úprava	8
4.1	<i>Obecné otázky právní odpovědnosti.....</i>	8
4.2	<i>Právní odpovědnost v ochraně životního prostředí .....</i>	9
4.3	<i>Rozdíly mezi trestným činem a správním deliktem (přestupkem) .....</i>	10
5	Delikt ní odpovědnost	13
5.1	<i>Správn ěprávní ochrana ŽP .....</i>	13
5.1.1	<i>Přestupky na úseku ochrany životního prostředí .....</i>	13
5.1.1.1	<i>Přestupky zakotven ě v zákon ě o přestupcích.....</i>	14
5.1.1.2	<i>Přestupky zakotven ě ve složkových zákonech .....</i>	15
5.1.2	<i>Jiné správní delikty fyzických osob postihované na základ ě zavin ění ...</i>	20
5.1.3	<i>Správní delikty právnických a fyzických osob postihované zásad ě bez ohledu na zavin ění.....</i>	21
5.1.4	<i>Správní disciplinární delikty a správní pořádkové delikty.....</i>	29
5.2	<i>Trestněprávní ochrana ŽP .....</i>	30
5.2.1	<i>Obecné skutkové podstaty.....</i>	31
5.2.2	<i>Zvláštní skutkové podstaty.....</i>	34
5.2.3	<i>Ostatní skutkové podstaty .....</i>	54
6	Aktuální problémy a perspektivy současného práva životního prostředí	56
6.1	<i>Probl ěm kompetencí orgánů státní správy v ochran ě životního prostředí .....</i>	56
6.2	<i>Probl ěm právní úpravy delikt ní odpovědnosti na úseku práva životního prostředí.....</i>	59
6.3	<i>Zajímav ě případy z praxe.....</i>	59
7	Záv ěr.....	64
8	Seznam literatury	67

1 Úvod

Téma této diplomové práce bylo vybráno proto, že životní prostředí, resp. příroda je obecně všem velice blízké a nemělo by být lhostejné, jakým způsobem se s ním v posledních letech zachází. I když je samozřejmě zaznamenán obrovský pokrok v ochraně životního prostředí než jak tomu bylo v dobách minulých (před listopadem 1989), přírodu – životní prostředí, resp. jeho složky je nutné chránit neustále.

Do jisté míry je životní prostředí schopno samo se vyrovnat se zatížením, které na něj ukládá člověk. S rozvojem ekonomiky, průmyslu a nových technologií vzrůstají nároky na životní prostředí a přibývá tak případů znečištění, ohrožení a poškození životního prostředí, resp. jeho jednotlivých složek, se kterým je nutno se vypořádat. Mnohá poškození životního prostředí jsou nevratná, dochází k velikým ztrátám na životním prostředí a je tak ohrožován i člověk, který je součástí životního prostředí jako ostatní organismy.

Chránit životní prostředí lze prostřednictvím různých nástrojů, z nichž právě právo, resp. správní a trestní právo vystupuje v posledních letech do popředí.

Problematika přestupků a jiných správních deliktů na úseku práva životního prostředí je velice obsáhlá a často nepřehledná. Proto se práce věnuje této oblasti podrobněji.

Dále je zde pojednáno i o trestněprávní ochraně životního prostředí, neboť zákon, konkrétně trestní zákon (zákon č. 140/1961 Sb.) stanoví, jaké jsou trestné činy proti životnímu prostředí a jaké tresty lze za jejich spáchání uložit. Nově byl také schválen zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon (nabývá účinnosti 1.1.2010), který nelze opomenout a je na něj v této práci poukazováno.

Tato práce vychází z právního stavu, který platil v České republice ke dni 1.1.2009.

2 Cíl práce a metodika

Hlavním cílem této diplomové práce je rozbor a zhodnocení současné správněprávní a trestněprávní ochrany životního prostředí v České republice, dále také návrh sjednocení právních norem na úseku ochrany životního prostředí.

První část této práce je zaměřena na shrnutí institutu deliktní odpovědnosti na úseku práva životního prostředí. Seznamuje s problematikou přestupků proti životnímu prostředí a jejich nejednotného zakotvení v právním řádu. Jelikož se jedná o nesjednocenou a často nepřehlednou část právní úpravy na úseku životního prostředí, je tato část podrobněji rozpracována. Součástí je i analýza správních deliktů spáchaných proti životnímu prostředí.

Další část této práce poukazuje na rozdíl mezi trestným činem a přestupkem na úseku ochrany životního prostředí. V návaznosti je pak vypracován rozbor a shrnutí trestněprávní ochrany životního prostředí (s přihlédnutím k rekodifikaci trestního zákona). Tato problematika je systematicky rozdělena podle skutkových podstat trestných činů spáchaných proti životnímu prostředí, které jsou detailně analyzovány.

Poslední část této práce je věnována aktuálním problémům a perspektivám současného práva životního prostředí. Je poukázáno na konkrétní příklady, které bezpochyby aktuálními problémy práva životního prostředí jsou, ať už se jedná o problematiku kompetencí orgánů státní správy v ochraně životního prostředí či problematiku právní úpravy deliktní odpovědnosti na úseku práva životního prostředí včetně návrhu řešení.

Celá práce je pak završena ukázkou zajímavých případů z praxe, kdy dochází k újmám na životním prostředí, avšak bez protiprávního jednání a naprosto v mezích zákona, který má tudíž určité nedostatky.

Jako podklad ke zpracování této práce byla použita dostupná odborná literatura (učebnice, časopisy atd.), soudní judikatura, právní předpisy a internet. Dále také pravidelné konzultace z České inspekce životního prostředí, oblastní inspektorát Praha. Bylo využito běžných metod právně sociologického výzkumu jako např.: analýza dokumentů (analýza textů právnícké literatury a právních předpisů), pozorování v terénu, komparační metoda a neřízený rozhovor.

3 Historie a vývoj práva životního prostředí

Vzhledem k obsahu a pojetí diplomové práce, bude v této kapitole poukázáno jen na podstatné a nejdůležitější body týkající se historie a vývoje práva životního prostředí.

„Zdravé životní prostředí a jeho stav je nejen biologickým a ekologickým, ale i ekonomickým a sociálním předpokladem existence člověka na Zemi“¹.

V České Republice, resp. v bývalém Československu se o potřebě chránit životní prostředí začalo mluvit v průběhu 70. let minulého století². Způsobily to poznatky o ohrožování a poškozování přírodních médií a ekosystémů v důsledku působení civilizačních vlivů. Od spontánních hnutí a prvních pokusů o ochranu přírody se postupně přecházelo a přechází ke komplexní a vědecky zdůvodněné ochraně celého životního prostředí³. Začínají se tak cíleně objevovat normy a instituty zaměřené na ochranu životního prostředí, tedy jeho složek, kterých ale až do roku 1989 nebylo mnoho, tudíž o skutečném počátku zákonodárství zaměřeném na ochranu životního prostředí můžeme mluvit právě až po roce 1989, kdy vývoj českého práva životního prostředí byl ovlivněn získáváním poznatků ze států s pokročilejší právní úpravou ochrany. Pramenem pro naše právo životního prostředí se stalo především právo životního prostředí států Evropského společenství.

V současné době, kdy se rozvíjí věda a nejrůznější technologie, se zvětšuje potřeba společnosti na využívání přírodních zdrojů, likvidace nepotřebných věcí (odpadů) atd. Toto vše zatěžuje, ohrožuje a poškozují životní prostředí a je potřeba se s tím vyrovnat tak, aby nedocházelo k trestným činům proti životnímu prostředí.

Negativní vlivy člověka na životní prostředí zejména v posledních dvou stoletích vedly k tomu, že se stát začal zabývat myšlenkami, jak tyto negativní vlivy omezovat či regulovat. Nástrojů ochrany životního prostředí existuje několik, např. v oblasti politické, ekonomické, přírodovědecké, vzdělávací, technické, hygienické, sociální aj. Podle § 9 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, ochrana životního prostředí zahrnuje činnosti, jimiž se předchází znečišťování nebo poškozování životního prostředí, nebo se toto znečišťování nebo poškozování omezuje

---

¹ Damohorský M. a kol. Právo životního prostředí. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 4

² blíže viz Damohorský M. a kol. Právo životního prostředí. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 25 a násl.

³ blíže viz Damohorský M. a kol. Právo životního prostředí. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 5

a odstraňuje. Zahrnuje ochranu jeho jednotlivých složek, druhů organismů nebo konkrétních ekosystémů a jejich vzájemných vazeb, ale i ochranu životního prostředí jako celku.

V poslední době však hraje nezastupitelnou a nezbytnou úlohu právě právo a obzvláště právo trestní, které se, zejména pro svou odstrašující funkci, postupně stává nástrojem ochrany nejen lidského zdraví, ale i životního prostředí a jeho složek.

Jedna z hlavních příčin, proč se v poslední době dostává na poli ochrany životního prostředí do popředí trestní právo, je neustálý nárůst a zejména závažnost trestných činů spáchaných proti životnímu prostředí, které nemohou být sankcionovány na úrovni správního práva právě kvůli své závažnosti⁴. Trestní právo tak díky svému represivnímu charakteru je důležitým nástrojem pro ochranu životního prostředí. V České republice je na rozdíl od jiných států dosud pro účel ochrany životního prostředí a jeho složek využíváno nedostatečně. Tato problematika je u nás zatím stále řešena převážně prostřednictvím norem správního práva a využívá se tak správního trestání.

---

⁴ Vláda české republiky svým usnesením ze dne 23. října 2000 vzala na vědomí Aktualizovanou koncepci boje proti organizovanému zločinu. Ministerstvo vnitra ve spolupráci s ministerstvem životního prostředí a dalšími správními úřady přistoupilo k formulaci základních východisek pro řešení organizované kriminality páchané na životním prostředí. Za tím účelem byla vytvořena meziresortní pracovní skupina. Na základě poznatků kontrolních orgánů působících v České Republice v oblasti životního prostředí byly zjištěny některé případy ohrožování a poškozování životního prostředí. Patří mezi ně především nelegální dovoz odpadů, nezákonný obchod s ohroženými a chráněnými druhy živočichů a rostlin a dále hospodaření v lesích – těžby dřeva prováděné v lesích v rozporu se zákonem a způsobem poškozujícím životní prostředí.

4 Současná právní úprava

4.1 Obecné otázky právní odpovědnosti

V první řadě je třeba zmínit, co je to právní odpovědnost v ochraně životního prostředí, na jakých principech funguje a jaké jsou její druhy.

Právní odpovědnost je jen jedním druhem odpovědnosti. Z obecné teorie práva víme, že právní odpovědnost vzniká porušením povinnosti vyplývající z objektivního práva, tj. porušením platných právních norem. Porušení povinnosti s sebou nese újmu společensky významným a chráněným hodnotám a zájmům. „*K porušení povinnosti dojde tehdy, jestliže ten, kdo byl k něčemu povinen, se choval jinak, než se podle povinnosti chovat měl*“⁵. Následek, který vzniká porušením povinnosti, spočívá zpravidla ve vzniku nové (sekundární) povinnosti, která má sankční charakter. Právní následky porušení povinnosti mohou být různé povahy, vždy však směřují k tomu, aby k porušování povinnosti nedocházelo a aby byly následky porušení povinnosti pokud možno napraveny. Právní odpovědností se tedy rozumí povinnost strpět za porušení povinnosti následky stanovené právními normami.

Právní odpovědnost můžeme dělit podle toho, zda se přihlíží k zavinění či nikoli, na odpovědnost subjektivní, tj. odpovědnost za zavinění (zkoumá se, zda odpovědný subjekt následek skutečně zavinil) a na odpovědnost objektivní, tj. odpovědnost bez ohledu na zavinění (zákon zde podmínku zavinění nevyžaduje, a tudíž se ani nezkoumá), kterou lze dále dělit na objektivní odpovědnost absolutní (= bez možnosti liberace – právní úprava nejen že nevyžaduje zavinění, ale odpovědný subjekt se nemůže v žádném případě své odpovědnosti zprostit). Tato objektivní odpovědnost absolutní postihuje zejména právnické osoby za správní delikt, proto se týká i práva životního prostředí (např. zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny). Druhým typem objektivní odpovědnosti je objektivní odpovědnost s připuštěním liberačních důvodů (odpovědnostní subjekt se může odpovědnosti zprostit, pokud prokáže, že škoda - jiný škodlivý následek - nastala na základě některé ze skutečností, kterou zákon připustí jako liberační důvod).

---

⁵ Boguszak J., Čapek J., Gerloch A. Teorie Práva. Praha: ASPI, 2003, s. 161 až 166

4.2 Právní odpovědnost v ochraně životního prostředí

Pokud předchozí zásady budeme aplikovat na právní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí, znamená to, že právní odpovědnost v ochraně životního prostředí vzniká porušením ustanovení (platných právních norem) na ochranu životního prostředí. I zde se uplatňují obě dvě kategorie odpovědnosti, tedy jak odpovědnost subjektivní (za zavinění), tak odpovědnost objektivní (za následek).

Jak je vidět, právní odpovědnost v ochraně životního prostředí v zásadě vychází z obecné právní úpravy odpovědnosti, má však některá specifika, což vyplývá zejména ze zvláštnosti jejího předmětu úpravy, kterým je životní prostředí. Základními principy právní odpovědnosti v ochraně životního prostředí jsou proto prevence (předcházení vzniku újmy na životním prostředí), náprava (uvedení do původního stavu či kompenzace) a sankce (mající aspekt represivní, reparační i preventivní). Zatímco princip sankční je odpovědnosti imanentní již z důvodů právních, pak principy prevenční a nápravný vycházejí spíše ze souvislostí věcných (spíše biologických).⁶

Právní odpovědnost v ochraně životního prostředí, označovaná též jako ekologicko-právní odpovědnost, v sobě zahrnuje odpovědnost deliktní a odpovědnost za ztráty na životním prostředí (odpovědnost za škodu a ekologickou újmu). Nás bude především zajímat odpovědnost deliktní, tj. odpovědnost za protiprávní jednání, tedy za takové jednání, kterým se porušují ustanovení na ochranu životního prostředí nebo jeho složek. Deliktní odpovědnost můžeme ještě dále dělit na odpovědnost správní (za správní delikty, tj. odpovědnost za veškerá protiprávní jednání porušující předpisy z oblasti správního práva, resp. z práva životního prostředí. Patří sem správní delikty fyzických osob – zejména přestupky – a správní delikty právnických a fyzických osob při výkonu jejich podnikatelské činnosti.) a na odpovědnost trestní (trestněprávní, odpovědnost za trestné činy), která je v současné době upravena na několika místech trestního zákona (zákon č. 140/1961 Sb.).

Trestněprávní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí se řadí mezi interdisciplinární obory, nejedná se tedy o samostatný právní obor.

Ještě nutno podotknout, že ačkoli trestní odpovědnost hraje v ochraně životního prostředí významnou, resp. klíčovou úlohu (zejména tím, že zastrahuje potencionální

---

⁶ Damohorský M. a kol. Právo životního prostředí. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 83

pachatele trestných činů proti životnímu prostředí), není tato odpovědnost nikde upravena zcela jednotně a komplexně.

4.3 Rozdíly mezi trestným činem a správním deliktem (přestupkem)

Trestným činem je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně⁷ (§ 3 odst. 1 TZ). Čin, jehož stupeň nebezpečnosti pro společnost je nepatrný, není trestným činem, i když jinak vykazuje znaky trestného činu (§ 3 odst. 2 TZ). Jedná se o tzv. materiálně formální pojetí trestného činu. Materiální stránkou trestného činu je nebezpečnost činu pro společnost. Ta není nikde definována, TZ jen stanoví v § 3 odst. 4, jakými kritérii je stupeň nebezpečnosti činu pro společnost určován. Formální stránkou trestného činu jsou pak „znaky uvedené v tomto zákoně“. Jedná se o objekt, objektivní stránku, subjekt a subjektivní stránku trestného činu a dále se mezi formální znaky řadí věk a přičetnost, které jsou tzv. obecnými formálními znaky trestného činu. Aby se jednalo o trestný čin, musí být naplněny obě stránky trestného činu, tedy jak stránka materiální tak i formální. Pokud by jeden z těchto znaků chyběl, nejednalo by se o trestný čin (např. pokud by jednání, které bylo pro společnost nebezpečné, nevykazovalo znaky uvedené v zákoně, nejednalo by se o trestný čin).

Správní delikt je jedním z druhů právních deliktů. V literatuře se správním deliktem označuje zpravidla protiprávní jednání, jehož znaky jsou stanoveny zákonem, za které ukládá správní úřad (orgán) trest stanovený normou správního práva⁸. Mezi správními delikty se podle současné právní úpravy rozlišují zejména přestupky, jiné správní delikty fyzických osob postihované na základě zavinění, správní delikty právnických osob a fyzických osob postihované bez ohledu na zavinění, správní disciplinární delikty a správní pořádkové delikty (pozn.: tyto správní delikty jsou samostatně popsány v podkapitolách 5.1.1 – 5.1.4). V České republice je právní úprava přestupků obsažena v zákoně ČNR č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, a v celé řadě dalších zákonů. Právní úprava přestupků je, tedy, rozlišována do řady právních předpisů.

---

⁷ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

⁸ Hendrych D. a kol. Správní právo. Obecná část. 5., rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 201

Přestupkem je (podle § 2 odst. 1 zákona č. 200/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů) zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin. Negativní vymezení je obsaženo v § 2 odst. 2 zákona o přestupcích⁹ (dále též jen „ZPř“), jenž upravuje okolnosti vylučující protiprávnost (nutná obrana a krajní nouze).

Společným atributem trestného činu a přestupku je, že jde v obou případech o protispolečenské činy. Pro obě kategorie protispolečenských činů je dále shodné, že k odpovědnosti za trestný čin i přestupek se vyžaduje zavinění jednajícího, jeho přičetnost a dosažení předepsaného věku 15 let. Oba typy protiprávního jednání musí být také jako trestný čin, resp. jako přestupek označeny v zákoně, nikoli tedy v právním předpisu nižší právní síly.

Trestné činy se od přestupků liší především v materiálním znaku – stupni nebezpečnosti činu pro společnost. Obecná hlediska nebezpečnosti činu pro společnost (§ 3 odst. 3 TZ) jsou pak namnoze konkretizována v jednotlivých ustanoveních o trestných činech a přestupcích, v nichž jsou uvedeny znaky, jimiž se trestné činy od přestupků typicky odlišují. Například jde o trestný čin ohrožení a poškození životního prostředí podle § 181a TZ, jestliže pachatel úmyslně znečistí nebo jiným způsobem poškodí půdu, vodu, ovzduší, les nebo jinou složku životního prostředí tím, že poruší předpisy o ochraně životního prostředí, kdežto o přestupek na úseku ochrany životního prostředí podle § 45 ZPř by se jednalo, kdyby porušením zvláštních právních předpisů o ochraně životního prostředí bylo životní prostředí zhoršeno. V těch případech, kdy formální znaky trestných činů a přestupků si konkurují v tom smyslu, že se jejich formální znaky překrývají a rozdíl mezi nimi z těchto znaků samotných nelze vyvodit, poslouží pro určení rozdílu mezi trestným činem a přestupkem stupeň nebezpečnosti jednání pro společnost.

Co se zavinění týče, je vyžadováno shodně jak u trestných činů tak u přestupků, resp. zavinění je obligatorním znakem obou deliktů. Ovšem pravidlo o zavinění u přestupků je odlišné od pravidla platného pro trestný čin. Podle § 3 odst. 3 TZ k trestnosti činu je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li zákon výslovně, že postačí

---

⁹ Zákon č. 200/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů

zavinění z nedbalosti. Podle § 3 ZPř k odpovědnosti za přešupek postačí zavinění z nedbalosti, nestanoví-li zákon výslovně, že je třeba úmyslného zavinění¹⁰.

Další rozdíly je možno shledávat v kvalitativně odlišných právních následcích spojených se spácháním toho kterého deliktu, v následcích odsouzení, i v orgánech příslušných k projednání toho kterého deliktu.

---

¹⁰ Novotný O., Dolenský A., Jelínek J., Vanduchová M. Trestní právo hmotné – I. Obecná část. Praha: Aspi Publishing 2003. s. 81 a n.

5 Deliktní odpovědnost

5.1 Správněprávní ochrana ŽP

V návaznosti na obecný základ kapitoly 4.3, kde je popsáno, co je deliktem a jaké jsou správní delikty podle současné právní úpravy, lze pokračovat konkrétními příklady správních deliktů.

5.1.1 Přestupky na úseku ochrany životního prostředí

Aktuálním problémem je právní úprava přestupků na úseku ochrany životního prostředí, která je velmi roztříštěná. Neexistuje žádný právní kodex, který by zaštiťoval veškeré přestupky na úseku ochrany životního prostředí. Některé přestupky můžeme nalézt v ZPř, jiné jsou zakotveny přímo ve složkových zákonech životního prostředí. Z tohoto důvodu bych tuto kapitolu rozčlenila podle toho, zda se přestupek nachází v ZPř či v některém ze složkových zákonů. Vzhledem k tomu, že složkových zákonů životního prostředí je mnoho, budu se ve své diplomové práci zabývat převážně pěti základními, kterými jsou: zákon o ochraně přírody a krajiny¹¹ (dále též „ZOPK“), zákon o vodách¹² (dále též „vodní zákon“), zákon o ochraně ovzduší¹³, zákon o odpadech¹⁴ a zákon o lesích¹⁵ (dále též „lesní zákon“).

---

¹¹ Zákon č. 114/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů

¹² Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon)

¹³ Zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů (zákon o ochraně ovzduší)

¹⁴ Zákon č. 185/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů

¹⁵ Zákon č. 289/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů

5.1.1.1 Přestupky zakotvené v zákoně o přestupcích

Přestupky na úseku vodního hospodářství jsou obsahem ustanovení § 34 ZPř.

Dle § 34 odst. 1 tohoto zákona se přestupku dopustí ten, kdo koná, dle písm. a) až e). Konkrétně ten, kdo a) odebere povrchovou nebo podzemní vodu bez potřebného povolení vodoprávního úřadu nebo v rozporu s ním, b) vypustí odpadní nebo důlní vody do vod povrchových nebo podzemních, popřípadě do kanalizace, v rozporu s vodním zákonem, c) znečistí povrchovou nebo podzemní vodu nebo ohrozí její jakost nebo zdravotní nezávadnost nedovoleným nakládáním se závadnými látkami, popřípadě způsobí vniknutí těchto látek do kanalizace v rozporu s vodním zákonem, d) poruší povinnosti týkající se vodních děl založené stavebními předpisy, nebo e) poruší jiné povinnosti stanovené vodním zákonem nebo povinnosti na základě něho uložené.

Dále je v § 34 odst. 2 stanovena výše pokuty za tyto přestupky. Za přestupky podle odstavce 1 písm. a) až c) a e) lze uložit pokutu do 50 000 Kč a za přestupek podle odstavce 1 písm. d) lze uložit pokutu do 100 000 Kč.

Informace o tom, kdo pokutu za spáchané přestupky ukládá, se nachází v ustanovení § 34 odst. 3 tohoto zákona. Kompetentní jsou k tomu Česká inspekce životního prostředí nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností.

Za zmínku dále stojí § 35 ZPř, který obsahuje přestupky na úseku zemědělství, myslivosti a rybářství, a § 38 zahrnující přestupky na úseku geologie. Momentálně je připravena novela zákona č. 62/1988 Sb., o geologických pracích, která již prošla 2. čtením v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky. Novela zákona o geologických pracích, kromě podstatných změn v oblasti geologie, v sobě již zakotvuje i přestupky a jiné správní delikty. Tímto se předpokládá úplné zrušení § 38 ZPř včetně jeho názvu.

V neposlední řadě je potřeba zmínit § 45 ZPř, jehož obsahem jsou přestupky na úseku ochrany životního prostředí. Podle § 45 odst. 1 ZPř se přestupku dopustí ten, kdo porušením zvláštních právních předpisů o ochraně životního prostředí jiným způsobem, než jak vyplývá z ustanovení § 21 až 44, zhorší životní prostředí. V tomto ustanovení je vyjádřena generální klauzule přestupků na úseku životního prostředí. V případě, že dojde ke zjištění protiprávního jednání fyzické osoby proti životnímu

prostředí nebo určitě jeho složce, bude se nejprve zjišťovat, zda nebyla naplněna konkrétní skutková podstata přestupku v některém ze zvláštních zákonů na úseku ochrany životního prostředí.

Pakliže tomu tak nebude, je třeba zjišťovat, zda lze dané jednání zařadit do některé ze základních skutkových podstat zvláštní části ZPř (např. jako přestupek na úseku zdravotnictví, vodního hospodářství, zemědělství, myslivosti, rybářství atd.). V případě, že ani zde není možné příslušnou skutkovou podstatu nalézt, pak je nutné posoudit, zda je možno jednání kvalifikovat jako naplnění přestupků na úseku ochrany životního prostředí podle § 45 ZPř. Musí se ale prokázat, že pachatel svým jednáním zhoršil životní prostředí¹⁶.

Sankcí za přestupek podle § 45 ZPř je pokuta do 10 000 Kč.

5.1.1.2 Přestupky zakotvené ve složkových zákonech

Zákon o ochraně přírody a krajiny

Jak jsem již uvedla výše, přestupky jsou obsaženy i v jiných zákonech jako např. zákon o ochraně přírody a krajiny (dále jen „ZOPK“)

„Ustanovení § 87 rozděluje skutkové podstaty přestupků do tří skupin, a to podle závažnosti jednotlivých protiprávních jednání či jejich následků. Míru nebezpečnosti a závažnosti pak vyjadřuje i zákonem stanovená maximální výše ukládané pokuty, tj. 10, 20 nebo 100 tisíc Kč“¹⁷.

Dle ustanovení § 87 odst. 1 ZOPK má orgán ochrany přírody povinnost uložit pokutu až do výše 10 000 Kč fyzické osobě, která se dopustí přestupku dle písmene a) až l) tohoto odstavce. Konkrétně se jedná o přestupky, kterých se fyzická osoba dopustí tím, že a) nedovoleně mění či ruší dochovaný stav přírody ve zvláště chráněném území nebo nedovoleně mění dochovaný stav památného stromu, nedovoleně zasahuje do přirozeného vývoje zvláště chráněných druhů rostlin, c) zraňuje, chová bez povolení zvláště chráněné živočichy nebo ptáky nebo jinak nedovoleně zasahuje do jejich

---

¹⁶ Stejskal V. Trestněprávní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2002, s. 132

¹⁷ Miko, L., Borovičková, H. a kol. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 372

přirozeného vývoje, d) neumožní osobám oprávněným podle § 62 nebo § 68 odst. 4 a § 81 vstup na pozemky, které vlastní nebo užívá, e) nesplní ohlašovací povinnost určenou tímto zákonem, f) vykonává činnost zakázanou v ochranném pásmu určeném k zabezpečení zvláště chráněných částí přírody, g) neprovede uložení náhradní výsadbu dřevin podle § 9, h) nedodrží omezení nebo zákaz vstupu vyhlášený podle § 64, i) nesplní některou z povinností k paleontologickému nálezů podle § 11 odst. 1, j) vysazuje či vysévá uměle vypěstované zvláště chráněné rostliny nebo vypouští zvláště chráněné živočichy narozené a odchované v zajetí do volné přírody bez souhlasu orgánu ochrany přírody, k) nevede řádně záznamy o chovu zvláště chráněných živočichů nebo ptáků či pěstování zvláště chráněných rostlin, l) nesplní povinnost nezaměnitelného označení zvláště chráněného živočicha nebo ptáka, nepožádá ve stanovených lhůtách o vydání osvědčení nebo osvědčení ve stanovené lhůtě neodevzdá příslušnému orgánu ochrany přírody.

Dle ustanovení § 87 odst. 2 ZOPK je orgán ochrany přírody povinen uložit pokutu ve výši do 20 000 Kč fyzické osobě, která se dopustí přestupku dle písmene a) až i) tohoto odstavce. Jedná se konkrétně o přestupky, kdy fyzická osoba: a) zničí součást přírody ve zvláště chráněném území nebo zničí zařízení určená k ochraně, označení a vybavení zvláště chráněného území, b) zničí zvláště chráněné rostliny zařazené do kategorie ohrožených buď přímo nebo způsobí jejich úhyn nedovoleným zásahem do jejich životního prostředí, c) usmrcuje ptáky s výjimkou těch, kteří mohou být loveni, nebo zvláště chráněné živočichy zařazené do kategorie ohrožených přímo nebo způsobí jejich úhyn nedovoleným zásahem do jejich životního prostředí nebo chytá zvláště chráněné živočichy, d) ohrožuje nad nezbytnou míru zvláště chráněné části přírody při zásazích proti škůdcům, rostlinným chorobám, plevelům a při hygienických opatřeních, e) poškodí nebo bez povolení pokácí dřevinu rostoucí mimo les, f) provádí škodlivý zásah do významného krajinného prvku bez souhlasu orgánu ochrany přírody, g) poškozuje nebo ničí jeskyni nebo její součást, nebo porušuje jiné povinnosti stanovené k ochraně jeskyní podle § 10, h) naruší krajinný ráz nesplněním povinnosti podle § 12 odst. 2, i) porušuje ustanovení návštěvního řádu národního parku vydaného podle § 19.

Dle ustanovení § 87 odst. 3 je povinností orgánu ochrany přírody uložit pokutu až do výše 100 000 Kč fyzické osobě, která se dopustí přestupku dle písmene a) až o)

tohoto odstavce. Jedná se konkrétně o přestupky, kdy fyzická osoba: a) poškodí nebo zničí památný strom nebo zvláště chráněné území či jeho část, b) usmrtí zvláště chráněného živočicha kriticky nebo silně ohroženého druhu nebo způsobí jeho úhyn zásahem do jeho životního prostředí, c) zničí zvláště chráněnou rostlinu kriticky nebo silně ohroženého druhu nebo způsobí její úhyn zásahem do jejího životního prostředí, d) pokácí bez povolení nebo závažně poškodí skupinu dřevin rostoucích mimo les, e) neuvede poškozenou část přírody chráněnou dle tohoto zákona do původního stavu nebo nesplní opatření k nápravě tohoto stavu podle § 86 či přiměřená náhradní opatření podle § 67 odst. 4, f) nesplní povinnost vlastníka či nájemce pozemku zdržet se negativních zásahů na pozemcích připravovaných k vyhlášení zvláštní ochrany podle § 40 odst. 4, g) nepostupuje tak, aby nedocházelo k nadměrnému úhynu rostlin a živočichů podle § 5 odst. 3, h) nedodrží omezení či zákaz činnosti vyslovený podle § 66, i) nedovoleně obchoduje s jedinci druhů, jejichž obchod je omezen nebo zakázán podle mezinárodních úmluv, nebo nedovoleně vyváží zvláště chráněné nerosty; je-li naplněna skutková podstata přestupku podle zvláštního předpisu, 4a) toto ustanovení se nepoužije, j) nedovoleně sbírá nebo poškozuje zvláště chráněné nerosty, k) porušuje podmínky stanovené k ochraně přechodně chráněných ploch (§ 13), l) neplní podmínky výjimky udělené podle § 43 a 56 nebo podmínky souhlasu podle § 44 a 57, m) závažně poškodí nebo zničí významný krajinný prvek, n) vykonává ve zvláště chráněném území, označeném smluvně chráněném území, evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti činnost zakázanou nebo vykonává činnost, pro kterou je vyžadován souhlas orgánu ochrany přírody, bez tohoto souhlasu, o) neprokáže předepsaným způsobem původ ptáka nebo původ zvláště chráněné rostliny nebo živočicha nebo rostliny a živočicha chráněného podle mezinárodní úmluvy, popřípadě zvláštního právního předpisu, 4a) popřípadě jinak poruší povinnost nebo zákaz stanovený v § 54.

Pokud se fyzická osoba dopustí přestupku v ochraně zvláště chráněných rostlin a živočichů, dřevin a památných stromů, může mu příslušný orgán ochrany přírody uložit pokutu až dvojnásobnou, pokud tyto přestupky byly spáchány ve zvláště chráněných územích, dle ustanovení § 87 odst. 4. „*Vyšší sazba pokuty zvýrazňuje vyšší zájem státu na ochraně těchto území*“¹⁸.

„Pro založení odpovědnosti za přestupky vypočtené v ustanovení § 87 postačuje

---

¹⁸ Miko, L., Borovičková, H. a kol. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 328

zavinění ve formě nedbalosti, neboť u žádného z přestupků zákon výslovně nestanoví, že je třeba úmyslného zavinění¹⁹.

Zákon o odpadech

Dalším ze složkových zákonů na úseku ochrany životního prostředí je zákon o odpadech, ve kterém jsou přestupky obsaženy v ustanovení § 69 a následujícím. Ustanovení § 69 odst. 1 tohoto zákona stanoví, že obecní úřad uloží pokutu až do výše 20 000 Kč fyzické osobě, která není podnikatelem a dopustí se přestupku podle písmene a) a b) tohoto odstavce. Konkrétně jde o přestupky, ve kterých se fyzická osoba dle písm. a) zbaví autovraku nebo umístí vozidlo vyřazené z registru vozidel v rozporu s tímto zákonem nebo dle písm. b) odloží elektrozařízení mimo místa k tomu určená nebo mimo místa jejich zpětného odběru.

Dále ustanovení § 69 odst. 2 tohoto zákona stanoví, že inspekce uloží pokutu až do výše 1 000 000 Kč fyzické osobě, která není podnikatelem a dopustí se přestupku podle písm. a) až c) tohoto odstavce. Jde o přestupky, ve kterých fyzická osoba dle písm. a) převezme odpad do svého vlastnictví. Tento případ ale reálně nemůže nastat, a tedy inspekce za něj nemůže ukládat pokutu, jelikož fyzická osoba nemůže přijmout odpad do svého vlastnictví. Přijmout odpad do svého vlastnictví může jen právnická osoba či podnikající fyzická osoba. Dle písm. b) přepravuje odpad v rozporu s přímo použitelným předpisem Evropských společenství o přepravě odpadů 39) nebo uskuteční přeshraniční přepravu odpadů v rozporu s povolením, nebo dle písm. c) soustřeďuje odpad nebo s ním jinak nakládá na místech nebo v objektech, které nejsou podle tohoto zákona zařízeními určenými k nakládání s odpady nebo tato místa či objekty za účelem soustřeďování nebo jiného nakládání s odpady pronajímá jiné osobě.

Zákon o lesích

Jako další zákon na úseku ochrany životního prostředí je zákon o lesích, ve kterém jsou přestupky obsaženy v § 53.

---

¹⁹ Miko, L., Borovičková, H. a kol. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 327

V ustanovení § 53 odst. 1 stojí, že přestupku se dopustí ten, kdo v rámci obecného užívání lesa, v lese koná dle písm. a) až s). Konkrétně ta osoba, která koná takto: a) ruší klid a ticho, b) hrabe stelivo, c) vyzvedává semenáčky a sazenice stromů a keřů lesních dřevin, d) bez povolení sbírá semena lesních dřevin, jmelí a ochmet, e) sbírá lesní plody způsobem poškozujícím les, f) táboří mimo vyhrazená místa, g) bez povolení poruší zákaz vjezdu a stání motorovým vozidlem, h) vstoupí do oplocených nebo zákazem vstupu označených míst, i) vstoupí do porostů, kde se provádí těžba, manipulace nebo doprava dříví, j) jezdí mimo cesty a vyznačené trasy na kole, na koni, na lyžích a na saních, k) pase nebo prohání dobytek nebo umožňuje výběh hospodářským zvířatům do lesních porostů, l) naruší půdní kryt nebo vodní režim nepovolenou těžbou hlíny, písku nebo kamene, m) bez povolení, popřípadě bez ohlášení provádí terénní úpravy nebo jiné stavby (například chodníky, oplocení), pokud nejde o přestupek podle zvláštních předpisů,²⁴ n) těží nebo poškozují stromy a keře lesních dřevin, o) do vzdálenosti 50m od okraje lesa rozděluje nebo udržuje otevřené ohně nebo odhazuje hořící nebo doutnající předměty, p) koná bez oznámení orgánu státní správy lesů organizované nebo hromadné sportovní akce, r) odhazuje odpady nebo odpadky, s) kouří.

V ustanovení § 53 odst. 2 je uvedeno, že za přestupek podle odstavce 1 písm. a) až k) může uložit orgán státní správy lesů pokutu až do výše 5000 Kč. Za přestupek podle odstavce 1 písm. l) až s) může uložit orgán státní správy lesů pokutu až do výše 15 000 Kč.

Přestupky jsou obsaženy i v dalších zákonech, mezi něž můžeme zařadit zákon CITES²⁰ (§ 25), zákon na ochranu zvířat proti týrání²¹ (§ 28), atd. Vzájemný poměr přestupků na úseku ochrany životního prostředí a jeho jednotlivých složek upravených ve zvláštních zákonech a přestupků v zákoně o přestupcích je vyjádřen zásadou speciality. „Úprava přestupků ve zvláštních zákonech je *lex specialis* ve vztahu k zákonu o přestupcích, a proto se takový zvláštní zákon použije přednostně“²².

---

²⁰ Zákon č. 100/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů

²¹ Zákon č. 246/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů (úplné znění tohoto zákona vyšlo ve Sbírce zákonů pod č. 409/2008 Sb.)

²² Stejskal V. Trestněprávní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2002, s. 133

5.1.2 Jiné správní delikty fyzických osob postihované na základě zavinění

Jedná se o zaviněné protiprávní jednání fyzické osoby, jehož znaky jsou uvedeny ve zvláštních zákonech, za které ukládá správní úřad (orgán) sankci stanovenou v těchto zákonech, nejde-li o trestný čin. „V současné době se rozlišují správní delikty pracovníků za porušení povinností, které tito pracovníci mají na některém úseku činnosti zaměstnavatele, a správní delikty fyzických osob, jejichž postih je z různých důvodů vyňat z režimu přestupkového zákona“²³.

V. Langrová ve své práci²⁴ uvádí, že specifické označení těchto správních deliktů v právní úpravě ochrany životního prostředí nenalezneme, objevují se však v několika právních předpisech. Přitom je možné rozlišit ty, u nichž je zavinění požadováno přímo zákonem a u nichž se zavinění pojmově předpokládá.

Výslovný požadavek zavinění ze zákona je v právní úpravě ochrany životního prostředí vzácnou výjimkou. Fakticky je upravuje pouze lesní zákon. Ustanovení § 55 odst. 1 písm. a) lesního zákona umožňuje postihnout vlastníka lesa nebo jinou osobu, která úmyslnou činností způsobí značné škody na lese a ohrozí tím plnění jeho funkcí, písm. e) stejného paragrafu postihuje rovněž provedení úmyslné mýtní těžby bez povolení v prostoru mladším než 80 let.

Formulace ostatních skutkových podstat jiných správních deliktů fyzických osob pak zavinění sice výslovně nepředpokládá, avšak pojmově je vyloučeno spáchat takové jednání nezaviněně.

---

²³ Hendrych D. a kol. Správní právo. Obecná část. 5., rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 224 a n.

²⁴ Langerová V. Právní odpovědnost za správní delikty v ochraně životního prostředí. České právo životního prostředí 2/2004 (12)

5.1.3 Správní delikty právnických a fyzických osob postihované zásadně bez ohledu na zavinění

„Tento druh správního deliktu lze vymezit jako protiprávní jednání právnické osoby a fyzické osoby oprávněné k výkonu určitých činností, jehož znaky jsou stanoveny zákonem, za které ukládá správní orgán sankci stanovenou tímto zákonem“²⁵.

Potřeba zavést kategorii objektivní deliktní odpovědnosti (v českém právu životního prostředí konstruovanou jako odpovědnost absolutní, navíc jen s poměrně omezenými prvky případné moderace) vyplynula nejen z vysokého a stále spíše rostoucího počtu právnických osob (a nověji i fyzických osob oprávněných k podnikání), ale zejména z vysokého stupně společenské nebezpečnosti jejich možných jednání. *„Technické, finanční a personální možnosti a vybavení těchto subjektů, a tudíž i následky jejich protiprávních činností (ekologická újma, míra znečištění či poškození životního prostředí atd.) jsou s možnostmi fyzických osob (ve smyslu jednotlivých občanů) nesrovnatelné. Některé správní delikty by v podstatě nebyly fyzické osoby vůbec schopny spáchat“²⁶.*

Právní úprava je rozptýlena do značné řady různých zákonů a na rozdíl od přestupků fyzických osob zde neexistuje ani částečná kodifikace správních deliktů.

Subjektem této odpovědnosti je vedle právnické osoby i osoba fyzická, která provozuje podnikatelskou činnost. Problémem však je, že v různých zákonech je používáno pro podnikatele - fyzickou osobu různé označení. Např.: Zákon č. 114/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o ochraně přírody a krajiny používá v § 88 označení fyzická osoba při výkonu podnikatelské činnosti. Dále je možno se setkat s výrazy podnikající fyzická osoba (zákon č. 239/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů), fyzická osoba oprávněná k podnikání (zákon č. 157/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů) atd.

Odlíšnost postavení subjektu má pro uplatňování deliktní odpovědnosti zásadní význam. V případě, kdy by fyzická osoba např. založila černou skládku v rámci provozování podnikatelské činnosti, bude odpovědná za správní delikt. Pokud však

---

²⁵ Hendrych D. a kol. Správní právo. Obecná část. 5., rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 226

²⁶ Damohorský M. a kol. Právo životního prostředí. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 71

např. ve svém volném čase na chatě vyveze odpad do lesa, bude odpovědná za přešupek a bude s ní vedeno správni řízení za přešupek jako s fyzickou osobou „prostou“, nikoli jako s podnikatelem²⁷.

„Na rozdíl od obecné úpravy odpovědnosti fyzických osob za přešupek v přešupkovém zákoně neexistuje taková obecná úprava správniho trestání, pokud se týká jiných správniých deliktů“²⁸. Tyto správni delikty lze najít v různých složkových zákonech. Pro účel této diplomové práce je dostačující zabývat se jen pěti již výše zmiňovanými.

Zákon o ochraně přírody a krajiny

„Ustanovení § 88 rozděluje skutkové podstaty do dvou skupin podle závažnosti protiprávního jednání a podle této závažnosti stanoví odlišnou maximální výši ukládané sankce“²⁹.

Ustanovení § 88 odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny ukládá povinnost orgánu ochrany přírody uložit pokutu až do výše 1 000 000 Kč právnické osobě nebo fyzické osobě při výkonu podnikatelské činnosti, která se dopustí protiprávního jednání dle písm. a) až n) tohoto odstavce. Protiprávního jednání se právnická osoba nebo fyzická osoba při výkonu podnikatelské činnosti dopustí tím, že: a) poškodí součást přírody ve zvláště chráněném území, nedovoleně změní nebo ohrožuje jeho dochovaný stav, b) poškodí nebo zničí památný strom, c) poškodí nebo zničí bez povolení dřevinu nebo skupinu dřevin rostoucích mimo les, d) nedovoleně zasahuje do přirozeného vývoje zvláště chráněných druhů rostlin, e) usmrcuje nebo chová ptáky s výjimkou těch, kteří mohou být loveni, nebo zvláště chráněné živočichy bez povolení, anebo jinak nedovoleně zasahuje do jejich přirozeného vývoje, f) vykonává činnost zakázanou v ochranném pásmu určeném k zabezpečení zvláště chráněných částí přírody, g) neumožní osobám oprávněným podle § 62 nebo § 68 odst. 4 a § 81 vstup na pozemky, které vlastní nebo užívá, h) nesplní ohlašovací povinnost podle tohoto

---

²⁷ Stejskal V. Trestněprávní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2002, s.137

²⁸ Miko, L., Borovičková, H. a kol. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 331

²⁹ Miko, L., Borovičková, H. a kol. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 332

zákona nebo nesplní povinnost náhradní výsadby podle § 9, i) provádí škodlivý zásah do významného krajinného prvku bez souhlasu orgánu ochrany přírody, j) porušuje podmínky stanovené k ochraně přechodně chráněných ploch, k) nedodržuje omezení nebo zákaz vstupu vyhlášený podle § 64 nebo porušuje ustanovení návštěvního řádu národního parku, l) poškozuje nebo ničí jeskyni nebo její součást nebo porušuje jiné povinnosti stanovené k ochraně jeskyní podle § 10, m) nesplní některou z povinností k paleontologickému nálezu podle § 11 odst. 1, n) vysazuje či vysévá uměle vypěstované zvláště chráněné rostliny nebo vypouští zvláště chráněné živočichy narozené a odchované v zajetí do volné přírody bez souhlasu orgánu ochrany přírody.

Dále ustanovení § 88 odst. 2 ukládá orgánu ochrany přírody povinnost uložit pokutu až do výše 2 000 000 Kč právnické osobě nebo fyzické osobě při výkonu podnikatelské činnosti, která se dopustí protiprávního jednání dle písm. a) až p) tohoto odstavce. Protiprávního jednání se právnická osoba nebo fyzická osoba při výkonu podnikatelské činnosti dopustí tím, že: a) naruší krajinný ráz nesplněním povinností podle § 12 odst. 2, b) závažně poškodí nebo zničí významný krajinný prvek, c) zničí součást přírody ve zvláště chráněném území nebo zničí zařízení určená k ochraně, označení a vybavení zvláště chráněného území, d) zničí jedince zvláště chráněného druhu rostlin buď přímo nebo nedovoleným zásahem do jejich prostředí, e) usmrcuje zvláště chráněné živočichy přímo nebo způsobí jejich úhyn nedovoleným zásahem do jejich prostředí, f) ohrožuje nad nezbytnou míru zvláště chráněné části přírody při zásazích proti škůdcům, rostlinným chorobám, plevelům a při hygienických opatřeních, g) neuvede poškozenou část přírody chráněnou podle tohoto zákona do původního stavu nebo nesplní opatření k nápravě podle § 86 či přiměřená náhradní opatření podle § 67 odst. 4, h) nesplní povinnosti vlastníka či nájemce pozemku zdržet se negativních zásahů na pozemcích připravovaných k vyhlášení zvláštní ochrany podle § 40 odst. 4, i) nepostupuje tak, aby nedocházelo k nadbytečnému úhynu rostlin a živočichů podle § 5 odst. 3, nedovoleně sbírá nebo poškozuje zvláště chráněné nerosty, j) nedodržuje omezení či zákaz činnosti vyslovené podle § 66, k) nedovoleně obchoduje s jedinci druhů, jejichž obchod je omezen nebo zakázán podle mezinárodních úmluv, nebo nedovoleně vyváží zvláště chráněné nerosty; je-li naplněna skutková podstata

přestupku podle zvláštního předpisu, 4a)³⁰ toto ustanovení se nepoužije, l) nezajistí ochranu paleontologického nálezu před zničením, poškozením nebo odcizením podle § 11, m) překročí nezbytně nutnou míru při poškozování obecně či zvláště chráněných částí přírody na územích sloužících zájmům obrany státu podle § 90 odst. 2, n) vykonává ve zvláště chráněném území, označeném smluvně chráněném území, evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti činnost zakázanou nebo vykonává činnost, pro kterou je vyžadován souhlas orgánu ochrany přírody, bez tohoto souhlasu, o) neprokáže předepsaným způsobem původ ptáka nebo původ zvláště chráněné rostliny nebo živočicha nebo rostliny a živočicha chráněného podle mezinárodní úmluvy, popřípadě zvláštního právního předpisu, 4a) popřípadě jinak poruší povinnost nebo zákaz stanovený v § 54, p) neplní podmínky výjimky udělené podle § 43 a § 56 nebo podmínky souhlasu podle § 44 a § 57.

Vodní zákon

Správnímu trestání právnických osob nebo podnikajících fyzických osob se věnuje hlava XII vodního zákona. Dle ustanovení § 116 odst. 1 má Česká inspekce životního prostředí nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností povinnost uložit pokutu právnické osobě nebo podnikající fyzické osobě (dále jen „povinná osoba“), pokud se nejedná o trestný čin, která koná dle písm. a) až d). Konkrétně pokud povinná osoba a) odebere povrchové nebo podzemní vody bez potřebného povolení vodoprávního úřadu nebo v rozporu s ním (dále jen "nedovolené odběry vod"), b) vypustí odpadní nebo důlní vody do vod povrchových nebo podzemních, popřípadě do kanalizace v rozporu s tímto zákonem (dále jen "nedovolené vypouštění vod"), c) znečistí povrchové nebo podzemní vody nebo ohrozí jejich jakost nebo zdravotní nezávadnost nedovoleným nakládáním se závadnými látkami, popřípadě způsobí vniknutí těchto látek do kanalizace v rozporu se zákonem (dále jen "nedovolené nakládání se závadnými látkami"), d) poruší další povinnosti dle bodu 1. až 85. tohoto písmene.

Ustanovení § 116 odst. 2 zdůrazňuje, že fyzické osobě podnikající lze uložit pokutu, jen pokud se dopustila uvedeného jednání při své podnikatelské činnosti.

---

³⁰ Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy)

Následující ustanovení § 117 až § 125 se podrobně věnují stanovení pokut za konkrétní správní delikty. Ustanovení §117 stanovuje pokuty za nedovolené odběry vod, § 118 pokuty za nedovolené vypouštění odpadních vod, §119 pokuty za nedovolené nakládání se závadnými látkami, § 120 pokuty za porušení povinností týkajících se vodních děl, § 121 pokuty za porušování povinností týkajících se užívání povrchových vod k plavbě, § 122 pokuty za porušení jiných povinností, § 123 pokuty za opakované porušení povinností, § 124 stanovuje ukládání pokut a § 125 upuštění od pokuty.

Zákon o ochraně ovzduší

Ustanovení § 40 zákona o ochraně ovzduší pojednává o sankcích. Toto ustanovení rozděluje skutkové podstaty do několika kategorií podle závažnosti protiprávního jednání a podle této závažnosti stanoví rozdílnou výši ukládané sankce. Uložené pokuty se pohybují v rozmezí od 1 000 Kč až po 10 000 000 Kč v případech nejzávažnějších správních deliktů. Dle skutkové podstaty a tím i výše sankce je povinnost ukládat pokuty svěřena do kompetence různých správních orgánů. Jedná se o Českou inspekci životního prostředí, Českou obchodní inspekci, celní úřad, krajský úřad, obecní úřad, obecní úřad s rozšířenou působností a ostatní orgány ochrany ovzduší.

Zákon o odpadech

Pokuty fyzickým osobám oprávněným k podnikání a právnickým osobám jsou zakotveny v části desáté s názvem sankce hlava I zákona o odpadech. Ustanovení § 66 rozděluje skutkové podstaty do pěti skupin podle závažnosti protiprávního jednání a podle této závažnosti stanoví odlišnou maximální výši ukládané sankce.

Ustanovení § 66 odst. 1 tohoto zákona ukládá povinnost obecnímu úřadu uložit pokutu do výše 300 000 Kč fyzické osobě oprávněné k podnikání nebo právnické osobě, která využívá systému zavedeného obcí pro nakládání s komunálním odpadem bez písemné smlouvy s touto obcí nebo která nemá zajištěno využití nebo odstraňování odpadů v souladu s tímto zákonem.

Ustanovení § 66 odst. 2 zadává povinnost inspekci nebo příslušnému obecnímu

úřadu obce s rozšířenou působností uložit pokutu do výše 1 000 000 Kč fyzické osobě oprávněné k podnikání nebo právnické osobě, která koná dle písm. a) až e) tohoto odstavce. Jedná se o případy, ve kterých fyzická osoba oprávněná k podnikání nebo právnická osoba

a) nevede v rozsahu a způsobem stanoveným v části šesté tohoto zákona evidenci odpadů a zařízení nebo neplní ve stanoveném rozsahu ohlašovací povinnost nebo nezašle ve stanovené lhůtě nebo ve stanoveném rozsahu příslušnému správnímu úřadu údaj týkající se zařízení k nakládání s odpady, nebo evidenci po stanovenou dobu nearchivuje, b) nezabezpečí odpady před nežádoucím znehodnocením, odcizením nebo únikem, c) neumožní kontrolním orgánům výkon kontrolní činnosti nebo neposkytne pravdivé nebo úplné informace související s nakládáním s odpady, d) nezpracuje identifikační list nebezpečného odpadu nebo místa nakládání s nebezpečným odpadem tímto listem nevybaví, nebo e) jako vlastník polychlorovaných bifenyly (dále jen „PCB“), odpadů PCB nebo jako vlastník anebo provozovatel zařízení obsahujícího PCB nezašle v rozporu s § 27 odst. 8 ministerstvu plán postupného odstranění PCB, odpadů PCB a zařízení s obsahem PCB, plán dekontaminace zařízení s obsahem PCB pro období 2009 až 2010 nebo v rozporu s § 27 odst. 9 nevypracuje seznam vlastněných, případně provozovaných zařízení, která obsahují PCB a nepodléhají evidenci, nebo jej nezašle do 31. prosince 2008 ministerstvu.

Ustanovení § 66 odst. 3 nařizuje inspekci uložit pokutu do výše 10 000 000 Kč fyzické osobě oprávněné k podnikání nebo právnické osobě, která se proviní dle písm. a) až j) tohoto odstavce. Konkrétně jde o fyzickou osobu oprávněnou k podnikání nebo právnickou osobu, která a) nezařadí odpad podle Katalogu odpadů, b) předá odpad osobě, která k převzetí předávaného odpadu není podle tohoto zákona oprávněna, c) převezme odpad, přestože k jeho převzetí není podle tohoto zákona oprávněna, d) provozuje zařízení k využívání nebo odstraňování odpadů bez potřebného souhlasu příslušného správního úřadu nebo v rozporu s ním nebo provozuje zařízení k využívání nebo odstraňování odpadů v rozporu se schváleným provozním řádem zařízení, e) provozuje zařízení ke sběru nebo výkupu odpadů bez potřebného souhlasu příslušného správního úřadu nebo v rozporu s ním nebo provozuje zařízení ke sběru nebo výkupu odpadů v rozporu se schváleným provozním řádem zařízení, f) nevede ve stanoveném rozsahu evidenci PCB, odpadů PCB a zařízení obsahujících PCB

a podléhajících evidenci, g) nezajistí zpětný odběr použitých výrobků určených ke zpětnému odběru nebo nesplní jinou povinnost související se zpětným odběrem, h) neustanoví za podmínek stanovených tímto zákonem odpadového hospodáře, i) vydá osvědčení o vyloučení nebezpečných vlastností odpadu pro odpad, za který odpovídá jako původce nebo oprávněná osoba, nebo hodnotí nebezpečné vlastnosti, k jejichž hodnocení nebyla pověřena, nebo j) neprovede dekontaminaci nebo neodstraní zařízení podle § 27 odst. 1 do 31. prosince 2010.

Ustanovení § 66 odst. 4 ukládá povinnost inspekci uložit pokutu do výše 50 000 000 Kč fyzické osobě oprávněné k podnikání nebo právnické osobě, která koná dle písm. a) až h) tohoto odstavce. Jedná se správní delikty, ve kterých fyzická osoba oprávněná k podnikání nebo právnická osoba a) zařadí odpad uvedený v § 6 odst. 1 písm. a), b) nebo c) jako odpad ostatní nebo nakládá s tímto odpadem jako s odpadem ostatním, aniž by měla osvědčení od pověřené osoby podle § 9, že odpad nemá nebezpečné vlastnosti, b) nakládá s odpady v zařízeních, ve kterých nakládání s odpady je zakázáno nebo není povoleno, c) ředí nebo mísí odpady za účelem splnění kritérií pro jejich přijetí na skládku nebo mísí nebezpečné odpady navzájem nebo s ostatními odpady bez souhlasu příslušného správního úřadu, d) nakládá s nebezpečnými odpady bez potřebného souhlasu příslušného správního úřadu nebo v rozporu s ním, e) ukládá na skládku odpady, které jsou tímto zákonem nebo prováděcím právním předpisem zakázány ukládat na skládku, nebo při ukládání odpadů na skládku nedodrжуje podmínky stanovené prováděcím právním předpisem, f) neplní povinnosti stanovené tímto zákonem při nakládání s vybranými výrobky nebo odpady nebo zařízeními podle části čtvrté, g) poruší při přeshraniční přepravě odpadů povinnost stanovenou přímo použitelným předpisem Evropských společenství o přepravě odpadů³¹ nebo neplní podmínky stanovené v rozhodnutí ministerstva vydaném podle přímo použitelného předpisu Evropských společenství o přepravě odpadů nebo podle části deváté, h) nakládá s odpady perzistentních organických znečišťujících látek v rozporu s přímo použitelným předpisem Evropských společenství o perzistentních organických znečišťujících látkách³² nebo nevede evidenci o odpadech perzistentních organických

---

³¹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1013/2006 ze dne 14. června 2006 o přepravě odpadů

³² Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 850/2004 ze dne 29. dubna 2004 o perzistentních organických znečišťujících látkách a o změně směrnice 79/117/EHS

Nařízení Rady (ES) č. 1195/2006 ze dne 18. července 2006, kterým se mění příloha IV nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 850/2004 o perzistentních organických znečišťujících látkách

znečišťujících látek nebo neohlašuje údaje podle § 39 odst. 8.

Ustanovení § 66 odst. 5 ještě nařizuje příslušnému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností nebo inspekci uložit pokutu do výše 1 000 000 Kč fyzické osobě oprávněné k podnikání nebo právnické osobě, která poruší jinou povinnost stanovenou tímto zákonem nebo povinnost uloženou rozhodnutím na základě tohoto zákona.

Lesní zákon

Pokuty jsou zakotveny § 54 a § 55 lesního zákona.

Ustanovení § 54 odst. 1 nařizuje orgánu státní správy lesů uložit pokutu až do výše 1 000 000 Kč tomu, kdo koná dle písm. a) až d) tohoto odstavce. Pokuta se ukládá konkrétně tomu, kdo a) bez rozhodnutí orgánu státní správy lesů o odnětí nebo bez rozhodnutí o omezení pozemky určené k plnění funkcí lesa odnímá nebo omezuje jejich využívání pro plnění funkcí lesa, b) bez povolení užívá pozemky určené k plnění funkcí lesa nebo znemožňuje jejich využívání pro plnění funkcí lesa, c) provede těžbu nad rámec schváleného plánu či protokolem o převzetí převzaté osnovy, nebo provede jinou těžbu v rozporu s tímto zákonem, zejména provede neoprávněně těžbu v množství překračujícím 3 m³ na 1 ha lesa za kalendářní rok, anebo provede bez povolení orgánu státní správy lesů mýtní úmyslnou těžbu v porostu mladším než 80 let, d) nesplní opatření uložená rozhodnutím orgánu státní správy lesů vydaným podle tohoto zákona.

Ustanovení § 54 odst. 2 navazuje na předchozí odstavce a nařizuje orgánu státní správy lesů uložit pokutu až do výše 100 000 Kč tomu, kdo koná dle písm. a) až e) tohoto odstavce. Jedná se o uložení pokuty tomu, kdo a) bez souhlasu vlastníka nebo nájemce lesa vyzvedává v lese semenáčky a sazenice lesních stromů a keřů, b) neoprávněně sbírá semena a plody lesních stromů, c) provádí činnosti v lese zakázané, d) nevede předepsanou evidenci o původu semen a sazenic lesních dřevin, e) zneužije údajů plánů nebo osnov, lesní hospodářské evidence nebo inventarizace lesů.

Ustanovení § 55 je zaměřeno na uložení pokuty vlastníku lesa. Podle odst. 1 má orgán státní správy lesů povinnost uložit pokutu až do výše 1 000 000 Kč vlastníku lesa nebo jiné osobě, kteří konají dle písm. a) až e) tohoto odstavce. Pokuta se ukládá

vlastníku lesa nebo jiné osobě, kteří a) úmyslnou činností způsobí značné škody na lese a ohrozí tím plnění jeho funkcí, b) bez rozhodnutí orgánu státní správy lesů o odnětí nebo o omezení odnímají pozemky určené k plnění funkcí lesa nebo omezují jejich využívání pro plnění funkcí lesa, c) neoprávněně užívají pozemky určené k plnění funkcí lesa způsobem, který znemožňuje jejich využívání pro plnění funkcí lesa, d) provedou neoprávněnou těžbu v množství překračujícím 3 m³ na 1 ha lesa za kalendářní rok, e) provedou bez povolení orgánu státní správy lesů těžbu myšlnou úmyslnou v porostu mladším než 80 let.

Ustanovení § 55 odst. 2 doplňuje odstavec předchozí a stanovuje povinnost orgánu státní správy lesů uložit pokutu vlastníku až do výše 100 000 Kč, který činí dle písm. a) až d) tohoto odstavce. Konkrétně je pokuta uložena vlastníku, který a) provádí činnosti v lese nepovolené nebo zakázané, b) neplní opatření k ochraně lesa, především nedodrží přednostní zpracování těžby nahodilé, c) svévolně překročí schválenou decenální výši těžby, d) nesplní opatření uložená rozhodnutím orgánu státní správy lesů vydaným podle tohoto zákona.

Společné ustanovení o pokutách je zakotveno v ustanovení § 56 týkajících se především řízení o pokutách a stanovení výše pokuty.

5.1.4 Správní disciplinární delikty a správní pořádkové delikty

„Oba dva zmíněné druhy správních deliktů se však při uplatňování deliktní odpovědnosti fyzických osob v ochraně životního prostředí buď nevyskytují (disciplinární delikty), nebo se týkají obecných procesních pravidel a není třeba se jimi ve vztahu k deliktní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí zabývat (pořádkové delikty)“³³

---

³³ Stejskal V. Trestněprávní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2002, s.128

5.2 Trestněprávní ochrana ŽP

Podstatnou a zásadní změnu a současnou trestně právní úpravu přinesl zákon č. 134/2002 Sb. ze dne 15. března 2002, i když i zde se jedná jen o dílčí novelu na místo rekodifikace trestních kodexů.³⁴ Tento zákon zavádí do trestního zákona mj. některé nové skutkové podstaty trestných činů proti životnímu prostředí - § 181c TZ Poškození lesa těžbou, § 181e TZ Nakládání s nebezpečnými odpady, § 181f až § 181h TZ Neoprávněné nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami - a dále podstatným způsobem novelizuje (dá se říci, že zcela mění) i skutkovou podstatu trestného činu Ohrožení a poškození životního prostředí podle ustanovení § 181a a 181b TZ. O tyto nové trestné činy byl zároveň rozšířen výčet uvedený v § 66 trestního zákona, upravující účinnou lítost.³⁵

Důvodem této novely byla vedle dalších i harmonizace českého práva s právem Evropské unie a zároveň tak byly splněny závazky vyplývající pro Českou republiku z mezinárodních smluv.

V rámci současné trestněprávní úpravy lze skutkové podstaty použitelné pro trestání činů proti životnímu prostředí dělit v zásadě do tří skupin.³⁶

Obecné skutkové podstaty, které jsou široce využitelné pro sankcionování činů proti zájmům na ochraně životního prostředí jako takového. Patří sem trestný čin "Ohrožení a poškození životního prostředí" podle § 181a a 181b TZ.

Zvláštní skutkové podstaty, které jsou aplikovatelné jen pro určité dílčí problémy ve speciálních případech, např. "Poškození lesa těžbou" (§ 181c TZ), "Nakládání s nebezpečnými odpady" (§ 181e TZ), "Neoprávněné nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami" (§ 181f až § 181h TZ), "Poškození a ohrožování provozu obecně prospěšného zařízení" (§182 až § 184 TZ), "Nedovolená výroba a držení radioaktivního materiálu a vysoce nebezpečné látky" (§ 186 TZ), "Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů" (§ 187 a § 188 TZ), "Šíření nakažlivých nemocí u zvířat či rostlin" (§ 191 a § 192 TZ), "Pytláctví" (§ 178a TZ) nebo "Týrání zvířat" (§ 203 TZ).

³⁴ Kafka A. Trestné činy proti životnímu prostředí. Právní rádce 3/2003, s. 54 až 57

³⁵ Kafka A. Trestné činy proti životnímu prostředí. Právní rádce. 3/2003, s. 54 až 57

³⁶ S tímto dělením se můžeme setkat i v dalších publikacích týkajících se tohoto tématu.

Ostatní skutkové podstaty, které jsou použitelné také ve prospěch ochrany životního prostředí, např. "Zneužívání pravomoci veřejného činitele" (§ 158 TZ), "Obecné ohrožení" (§ 179 a § 180 TZ), "Poškození cizí věci" (§ 257 TZ) nebo "Zneužívání vlastnictví" (§ 258 TZ). Jedná se o takové trestné činy, jejichž objektem ochrany není životní prostředí nebo jeho jednotlivé složky, ale úplně jiné společenské hodnoty a zájmy, např. zdraví, majetek, veřejný pořádek atd. „V rámci takto koncipovaných skutkových podstat může být ale poskytnuta ochrana i jednotlivým složkám životního prostředí a jejich prvkům“³⁷

Výše uvedené skutkové podstaty spadají do různých hlav trestního zákona. Obecná skutková podstata obsažená v § 181a a § 181b TZ je zařazena v hlavě čtvrté "Trestné činy obecně nebezpečné".

5.2.1 Obecné skutkové podstaty

Jak již bylo uvedeno výše, do této skupiny patří trestný čin "Ohrožení a poškození životního prostředí" podle § 181a a 181b TZ. Zákon č. 134/2002 Sb., který novelizoval trestní zákon, tato ustanovení upřesnil, konkretizoval některé jejich zákonné znaky a zavedl možnost trestního postihu za poškození nebo ohrožení životního prostředí nejen jako celku, ale i jeho jednotlivých složek.

Podstatnou změnou, kterou tato novela přináší, je to, že z dosud ohrožovacího deliktu (v dosavadní úpravě stačilo vydat životní prostředí v nebezpečí poškození) se stal delikt poruchový (i přesto, že jsou systematicky zařazeny mezi trestné činy ohrožovací), musí jít již o poškození životního prostředí.

K naplnění této skutkové podstaty musí být dány dva základní předpoklady, tedy 1) protiprávnost jednání pachatele a 2) nežádoucí stav, tj. ohrožení či poškození životního prostředí jako celku nebo jeho složek. „Příčinná souvislost tak musí být jednak mezi pachatelovým protiprávním jednáním a poškozením složek životního prostředí (půdy, vody, ovzduší, lesa apod.), jednak mezi tímto poškozením a ohrožením společenstev nebo populací volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin“³⁸.

---

³⁷ Stejskal V. Trestněprávní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2002. s. 40

³⁸ Šámal P., Púry F., Rizman S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1087 až 1100

Ustanovení § 181a TZ, resp. § 181b TZ je trestněprávní normou s tzv. blanketní dispozicí, protože odkazuje alternativně na právní předpisy o ochraně životního prostředí nebo na předpisy o ochraně a využívání přírodních zdrojů. To umožňuje, aby při změně těchto předpisů regulujících oblast ochrany životního prostředí, nemuselo docházet i ke změně trestněprávní úpravy.

Důsledkem porušení výše uvedených předpisů je ohrožení společenstva nebo populace volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin (musí být dána příčinná souvislost mezi porušením předpisů a tímto ohrožením). Nezbytným znakem poškození životního prostředí je, že k ohrožení dojde na větším území³⁹, na zvláště chráněném území⁴⁰ nebo ve vodním zdroji, u něhož je stanoveno ochranné pásmo⁴¹. Nemusí zde ovšem dojít k trestnému činu. Podstatné je, že se na uvedených místech projeví důsledky pachatelova jednání, kterým znečistí nebo jinak poškodí některou ze složek životního prostředí, při čemž k následnému ohrožení společenstva nebo populace volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin dojde tím, že se tam poškozená složka životního prostředí dostane přirozenou cestou (např. odtokem znečištěné vody z potoka atd.).

Novinkou oproti předchozí právní úpravě je potrestání jednání, kdy pachatel poškození životního prostředí zvýší nebo ztíží jeho odvrácení nebo zmírnění (tohoto poškození), tak jak je tomu u skutkové podstaty trestného činu obecného ohrožení podle § 179 a § 180 TZ.

Další změnou v § 181a TZ je zakotvení legální definice toho, co se považuje za poškození životního prostředí.

Změnu zaznamenala i trestní sankce. Oproti předchozí úpravě přibyl k trestu odnětí svobody až na tři roky nebo zákazu činnosti ještě peněžitý trest.

Zcela přeformulovaný byl i odstavec 2 a 3 § 181a TZ, kdy podle současné trestněprávní úpravy je přísněji (v odst. 2 odnětí svobody na jeden rok až pět let) potrestán pachatel, spáchá-li trestný čin opětovně, způsobí-li takovým činem dlouhodobé⁴² nebo trvalé⁴³ poškození životního prostředí nebo způsobí-li takovým

---

³⁹ § 181d TZ

⁴⁰ § 14 odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

⁴¹ § 2 odst. 4 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon)

⁴² *Dlouhodobé poškození životního prostředí* se svým významem, rozsahem a intenzitou blíží trvalému poškození, ale nepředstavuje nevratný proces.

činem poškození životního prostředí, k jehož odstranění je třeba vynaložit náklady ve značném rozsahu (podle § 89 odst. 11 TZ se jedná o náklady dosahující částky nejméně 500 000 Kč). V odst. 3 §181a TZ je stanoven přísnější postih (odnětí svobody na dvě léta až osm let) pro zvláště chráněná území a ochranná pásma vodních zdrojů za předpokladu jejich závažného poškození v takové míře, že tím zanikne nebo je značně oslaben důvod pro zvláštní ochranu takového území a nebo způsobí-li pachatel takovým činem poškození životního prostředí, k jehož odstranění je třeba vynaložit náklady ve velkém rozsahu (tedy ve výši nejméně 5 000 000,- Kč - § 89 odst. 11 TZ).

Trestní zákon nestanoví obsah ani rozsah pojmů "značná újma na životním prostředí" a "újma velkého rozsahu na životním prostředí" podle § 181a odst. 2 a odst. 3 TZ. Tyto pojmy zahrnují nejen újmu majetkovou, tj. skutečnou škodu, ale i další, tj. ekologické újmy⁴⁴. Tam, kde je možno obsah i rozsah těchto pojmů v konkrétním případě určitým způsobem vymezit (např. újma velkého rozsahu na životním prostředí), lze pro určení výše újmy na životním prostředí obdobně užít hledisek uvedených v § 89 odst. 11 TZ pro stanovení značné škody a škody velkého rozsahu. Protože dosud nebyl vydán zvláštní předpis, který by měl podle § 27 odst. 1 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, stanovit způsob výpočtu ekologické újmy a další podrobnosti, je třeba při posuzování rozsahu značné újmy na životním prostředí a újmy velkého rozsahu na životním prostředí zpravidla vycházet ze znaleckého posudku jako jednoho z důkazů podle § 89 odst. 2 trestního řádu.

Z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR č. 274/2001: Trestní zákon nestanoví obsah ani rozsah obecných pojmů „značná újma na životním prostředí“ nebo „újma velkého rozsahu na životním prostředí“. Soudní praxe vykládá tyto pojmy tak, že zahrnují jak újmu majetkovou, tj. škodu, tak i další, tj. ekologické újmy. Škodou se rozumí újma, která nastala v majetkové sféře poškozeného a spočívá ve zmenšení jeho majetkového stavu. Objektivně je vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, tj. penězi, a je tedy napravitelná poskytnutím majetkového plnění, především penězi. Za skutečnou škodu je nutno považovat takovou újmu, která znamená zmenšení majetkového stavu

---

⁴³ Za trvalé poškození životního prostředí se považuje poškození takového charakteru, rozsahu a intenzity, že již není možné uvést poškozenou složku životního prostředí do téhož stavu, v jakém byla před jejím poškozením. Jde v podstatě o nevratný proces.

⁴⁴ Ekologická újma je definována v § 10 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, jako ztráta nebo oslabení přirozených funkcí ekosystémů, vznikající poškozením jejich složek nebo narušením vnitřních vazeb a procesů v důsledku lidské činnosti.

poškozeného oproti stavu před škodnou událostí a která představuje majetkové hodnoty, jež je nutno vynaložit k uvedení do předešlého stavu. Také uvedení do předešlého stavu je však vyčíslitelné v penězích a představuje hodnotu účelně vynaložených nákladů na uvedení věci v předešlý stav. Škodou velkého rozsahu ve smyslu § 89 odst. 11 TZ je škoda dosahující nejméně 5 000 000,- Kč. Tam, kde je možno obsah i rozsah pojmu v konkrétním případě (např. újma velkého rozsahu) určitým způsobem kvantifikovat, je možno se obdobně řídit hledisky uvedenými v citovaném ustanovení trestního zákona. Pokud jde o ekologickou újmu zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, uvádí v § 27 odst. 1, že ji lze nahradit jiným způsobem (náhradní plnění) a není-li to možné, lze tuto újmu nahradit v penězích, přičemž se nevylučuje souběh těchto náhrad. Je tedy i ze zákonné úpravy evidentní, že i vyčíslení ekologické újmy velkého rozsahu je možné v penězích. Lze přisvědčit tomu, že nelze celou ekologickou újmu vyčíslit jen majetkově, tj. v penězích.

Nutno dodat, že ustanovení § 181a TZ je formulováno pro úmyslný trestný čin.

Nedbalostní forma této skutkové podstaty se nalézá v § 181b TZ. Kvalifikovaná skutková podstata v odst. 2 písm. a) se váže k poškození životního prostředí z důvodu porušení důležité povinnosti pachatele vyplývající z jeho zaměstnání.

Na závěr ještě dodatek, že pachatelem tohoto trestného činu se může stát ten, kdo v době spáchání trestného činu dovršil patnáctý rok svého věku⁴⁵ a je přičetný⁴⁶.

5.2.2 Zvláštní skutkové podstaty

§ 178a “Pytláctví”

Stávající dikce tohoto ustanovení byla zavedena zákonem č. 92/1998 Sb., který novelizoval trestní zákon. “*Tato novela byla reakcí na nárůst organizovaného pytláctví motivovaného snahou získat majetkový prospěch*”⁴⁷.

---

⁴⁵ § 11 TZ

⁴⁶ § 12 TZ

⁴⁷ Šámal P., Púry F., Rizman S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1062 až 1066

Objektem je zde ochrana přírody, resp. volně žijících ryb a zvěře a dále i vlastnictví k ulovené zvěři nebo rybám, ochrana práva myslivosti a výkonu rybářského práva.

Právo myslivosti je definováno v zákoně č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů, v § 2 písm. h) jako souhrn práv a povinností zvěř chránit, cílevědomě chovat, lovit, přivlastňovat si ulovenou nebo nalezenou uhynulou zvěř, její vývojová stadia a shozy paroží, jakož i užívat k tomu v nezbytné míře honebních pozemků.

Rybářským právem je podle zákona č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybářství), oprávnění a povinnost plánovitě chovat, chránit a lovit ryby a jiné vodní živočichy v tekoucích vodách a ulovené ryby a vodní živočichy si přivlastňovat, jakož i oprávnění užívat k tomu v nezbytné míře pobřežní pozemky. Rybářské právo je možno vykonávat jen v rybářských revírech, jimiž jsou tekoucí vody.

K výkonu práva myslivosti nebo rybářského práva jsou oprávněny pouze osoby, které jsou k tomu zvlášť zmocněny (členové myslivecké nebo rybářské strážní) a osoby mající k tomu zvláštní povolení.

Jedním ze znaků trestnosti je neoprávněnost lovu. Neoprávněně loví zvěř⁴⁸ nebo ryby ten, kdo k tomu není povolán a ani nemá k takovéto činnosti zvláštní povolení. Tento znak ("neoprávněně loví zvěř") může být naplněn i na pozemcích nehonebních⁴⁹. Lovem zvěře nebo ryb je jakákoliv činnost směřující ke skolení či chycení zvěře nebo ryb a to i v případě, že pachatel chycenou zvěř pustí.

Za tento trestný čin může být pachatel podle odst. 1 potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem nebo zákazem činnosti nebo propadnutím věci.

Kvalifikovaná skutková podstata se nachází v odst. 2, podle kterého je pachatel přísněji potrestán (odnětí svobody na šest měsíců až pět let nebo propadnutí věci).

V rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. dubna 1997 R 1/1998 I shledal soud neoprávněným zásahem do práva myslivosti a tedy trestným činem pytláctví podle

---

⁴⁸ Trestné je neoprávněné lovení zvěře – definice zvěře v § 19 z. o myslivosti – a ne kteréhokoli živočicha.

⁴⁹ Definice a contrario – honební pozemky jsou definovány v § 57 až 60 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů.

§ 178a TZ jednání tří obviněných, kteří neměli oprávnění k výkonu práva myslivosti, záležitosti v ježdění automobilem po honitbě se záměrem vyhledat a skolit zvěř.

Otázkou na závěr k tomuto ustanovení je správnost zařazení tohoto trestného činu na konec hlavy třetí, oddílu šestého “Jiná rušení činnosti státního orgánu”, vzhledem k tomu, že objektem ochrany je i majetek – vlastnictví k ulovené zvěři nebo rybám. V novém trestním zákoně se počítá se zařazením této skutkové podstaty do hlavy VIII. “Trestné činy proti životnímu prostředí”. (Blíže k tomuto tématu viz níže.)

§ 181c TZ “Poškození lesa těžbou”

Toto ustanovení třeba považovat za tzv. privilegovanou skutkovou postatu ve vztahu k trestným činům ohrožení a poškození životního prostředí podle § 181a a 181b TZ. *„Oproti obecně pojaté formulaci v těchto paragrafech vymezuje ustanovení § 181c konkrétní činnost podléhající trestnímu postihu, a to protiprávní těžbu lesních porostů od určité hranice. Ta je ovšem sankcionována mírněji (odnětí svobody až na dvě léta nebo zákaz činnosti nebo peněžitý trest) než v § 181a a §181b TZ“*⁵⁰.

Tuto speciální úpravu si podle důvodové zprávy k zákonu č. 134/2002 Sb., kterým došlo k novelizaci trestního zákona v tomto směru, vyžádala potřeba dosáhnout náležitého potrestání společensky nežádoucí těžby, která vede až k devastaci lesů (les nemůže plnit rozličné ekologické funkce - protierozní, vodoochranou, klimatickou, krajínotvornou, ochranu biologické rozmanitosti atd.) v České Republice, přičemž původní, příliš obecná ustanovení § 181a a §181b TZ neumožňovala dostatečné využívání trestního postihu.

Jednání pachatele (postihováno je jednání úmyslné i nedbalostní) zde spočívá v těžbě lesních porostů, která byla provedena v rozporu s právními předpisy. Není zapotřebí prokazovat možnost způsobení závažného poškození lesa, postačuje pouhé způsobení holiny či proředění lesního porostu v rozporu se zákonem. Co jsou to lesy a lesní prostory definuje zákon č. 289/1995 Sb., o lesích. Z hlediska trestní odpovědnosti není podstatné, do jaké kategorie patří les, jehož součástí je postižený porost.

---

⁵⁰ Šámal P., Púry F., Rizman S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1103 až 1106

V důsledku protiprávní těžby mohou tedy nastat alternativně dva případy, a to buď 1) vznik *holé seče*, což je odstranění veškerého lesního porostu, což les a jeho funkci bezprostředně ohrožuje nebo, 2) *proředění lesního porostu* pod hranici zakmenění stanovenou zvláštním předpisem⁵¹. K některému z těchto důsledků pak musí dojít na celkové větší ploše lesa, kterou se podle § 181d odst. 2 TZ rozumí plocha o výměře větší než 1,5 ha. V důvodové zprávě k tomuto paragrafu se píše, že "vznik větších nebo souvisejících holin, resp. holých sečí, v lesích vede k přímému ohrožení lesa, neboť jsou následně obtížně zalesnitelné, a kromě toho větší holiny vedou k ohrožení lesních porostů". Z toho lze dovodit, že celková větší plocha ve výměře větší než 1,5 ha musí být souvislá, tj. nelze k ní dospět součtem prostorově oddělených menších ploch lesa (resp. holin nebo nadměrně proředených částí).

To se jeví v současnosti jako závažný problém, protože přibývá případů, kdy dochází k neoprávněné těžbě lesních porostů právě na prostorově oddělených menších plochách lesa, dochází tak k ohrožení lesa, ale pachatele nelze trestněprávně postihnout, jelikož se nejedná o trestný čin podle § 181c TZ. Na místě může být jen případná odpovědnost za přestupek nebo jiný správní delikt. Toto by měla odstranit připravovaná rekodifikace trestního zákona, která počítá s tím, že napříště se budou jednotlivé zasažené plochy lesa počítat.

Také u tohoto trestného činu je přísněji postihována speciální recidiva (§ 181c odst. 2 písm. a) TZ). Přísněji potrestán bude rovněž pachatel, který spáchá čin na značné ploše lesa (§ 181c odst. 2 písm. b) TZ), tedy na ploše větší než tři hektary (§ 181d odst. 2 TZ)

I v tomto případě se jedná o trestněprávní normu s blanketní dispozicí, protože podmiňuje trestní odpovědnost provedením těžby v rozporu s právními předpisy, jimiž je zejména již zmíněný zákon o lesích (č. 258/1995 Sb.).

Z rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích 40/2003 ze dne 27. listopadu 2002: Pachatel trestného činu poškozování lesa těžbou podle § 181c TZ naplní znak spočívající ve způsobení vzniku holé seče na celkové větší ploše lesa ve smyslu § 181d odst. 2 TZ i v případě, kdy o holou seč vytvořenou vlastní těžbou, byť o ploše menší než stanovené zákonem, rozšíří již existující holou seč a teprve tak vytvoří souvislou holou seč o rozloze přesahující stanovenou hranici. Škodlivé účinky pro lesní

---

⁵¹ Tato hranice je uvedena v § 31 odst. 4 lesního zákona

porost, jimž má být lesním zákonem (zákon č. 258/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů) a ustanovením § 181c TZ zabráněno, nastávají až tehdy, když holá seč či proředění porostu pod stanovenou hranici tvoří souvislou plochu, která přesahuje přípustnou rozlohu (§ 181d odst. 2 TZ). Proto nelze při posuzování, zda jsou splněny příslušné znaky citovaných ustanovení trestního zákona, sčítat plochy jednotlivých holých sečí či proředění porostu, jestliže tyto jednotlivé plochy spolu nesousedí, jsou odděleny nedotčeným porostem či dokonce jsou vzdáleny natolik, že leží v různých katastrálních územích. Naproti tomu lze sčítat plochu proředění porostu pod stanovenou hranici a plochu holé seče, pokud spolu tvoří souvislou plochu, neboť škodlivé účinky nastávají jak v případě holé seče, tak i v případě proředění porostu pod stanovenou hranici.

Ještě bych ráda upozornila, že před nabytím účinnosti zákona č. 134/2002 Sb., který zavedl do trestního zákona tuto a ostatní zvláštní skutkové podstaty trestných činů na ochranu životního prostředí, tj. do 1. 7. 2002, bylo jednání, které by v současnosti naplňovalo skutkovou podstatu trestného činu podle § 181c TZ, posuzováno jako trestný čin „Ohrožení životního prostředí“ podle § 181a TZ (ve znění trestního zákona před novelizací zákonem č. 134/2002). Vyplývá to z logiky věci. V době kdy neexistovala zvláštní skutková podstata, byla jednání, která ohrožovala životní prostředí nějakým „zvláštním“ způsobem, posuzována podle obecných ustanovení na ochranu životního prostředí.

Stalo se tak např. rozhodnutím Okresního soudu ve Vsetíně ze dne 15. 9. 2000, kterým byli dva obvinění uznáni vinnými trestným činem ohrožení životního prostředí podle § 181a odst. 1, 3 TZ, který podle rozsudku spáchali tím, že od poloviny měsíce listopadu 1998 do poloviny měsíce ledna 1999 provedli v rozporu s platným lesním hospodářským plánem neoprávněnou těžbu dřevní hmoty holosečí v celkovém množství 1.415 m^3 , čímž vznikly holiny o velikosti 3.601 m^2 , 5.882 m^2 a 16.533 m^2 , a takto závažným způsobem porušili ustanovení § 31 odst. 2 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, v důsledku čehož došlo k narušení půdního krytu, vytvoření rýh a zvýšenému nebezpečí působení erozivní činnosti vody, k narušení stability stěn okolních lesních porostů a tím k vážnému poškození i ohrožení životního prostředí v lesích. Výše uvedeným jednáním byla způsobena škoda na životním prostředí ve výši 12.206.283,- Kč.

§ 181d TZ "Společné ustanovení"

V tomto paragrafu je formulováno společné ustanovení, jež je nezbytné pro aplikaci § 181a, § 181b a § 181c TZ. Stanoví se zde určitá kritéria z hlediska územního, jež jsou určující pro oddělení trestného činu od správního deliktu. Tento paragraf tedy obsahuje legální definice některých pojmů.

Zde konkretizované pojmy jsou formálními znaky příslušných skutkových podstat, proto pokud nedosahují zde uvedených hodnot, nepřichází trestní odpovědnost za tyto trestné činy v úvahu a na místě může být jen případná odpovědnost za přestupek nebo jiný správní delikt.

§ 181e TZ "Nakládání s nebezpečnými odpady"

Ve vztahu k trestným činům podle § 181a a § 181b TZ se v této skutkové podstatě jedná o další specifický případ ohrožování a poškozování životního prostředí. „*Lze tak účinněji postihovat pachatele za porušování právních předpisů v oblasti nakládání s nebezpečnými odpady, které mohou závažným způsobem ohrozit nebo poškodit životní prostředí, zejména pak některé jeho složky*“⁵².

Pro vznik trestnosti musí být současně splněny dvě podmínky: 1) nakládání s nebezpečnými odpady v rozporu s předpisy o nakládání s odpady (postihováno je jednání jak úmyslné tak nedbalostní) a 2) poškození nebo ohrožení životního prostředí. Oba uvedené znaky jsou stanoveny kumulativně, proto musí být splněny zároveň.

Co se rozumí odpadem, je definováno v § 3 odst. 1 zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech (zákon stanovuje povinnosti při dovozu, vývozu a tranzitní přepravě odpadů, povinnosti při nakládání s odpady, zakotvuje způsob evidence a ohlašování odpadů a vymezuje výkon státní správy v oblasti nakládání s odpady). Skutková podstata trestného činu podle § 181e TZ ovšem nedopadá na nakládání s jakýmkoli odpady, ale jen s odpady nebezpečnými. Nakládání s ostatními odpady, pokud by jeho důsledkem bylo poškození životního prostředí (ve smyslu legální definice podle § 181a TZ), by bylo možné za splnění ostatních podmínek postihnout jen jako trestný čin poškození a ohrožení životního prostředí podle § 181a nebo § 181b TZ.

---

⁵² Šámal P., Púry F., Rizman S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1109 až 1116

Nebezpečné odpady jsou podle § 4 písm. a) zákona o odpadech odpady uvedené v Seznamu nebezpečných odpadů uvedeném v prováděcím právním předpise a jakýkoli jiný odpad vykazující jednu nebo více nebezpečných vlastností uvedených v příloze č. 2 k zákonu o odpadech. Takovými vlastnostmi podle výše zmíněné přílohy jsou např. výbušnost, oxidační schopnost, vysoká hořlavost, škodlivost zdraví, toxicita, karcinogenita aj.

Výčet způsobů nakládání s nebezpečnými odpady obsažený v § 181e odst. 1 TZ, které jsou podmínkou trestnosti, je pouze demonstrativní. Logicky to vyplývá z dikce slov "nebo jinak s nimi nakládá". Oním "jiným nakládáním" s nebezpečnými odpady mohou být všechny ostatní způsoby kromě ukládání, odkládání a přepravování, a to např. jejich shromažďování, soustředování, sběr, výkup, třídění, skladování, úprava, využívání a odstraňování⁵³.

V odst. 2 se jedná o samostatnou skutkovou podstatu. Chráněn je zde rovněž zájem na ochraně životního prostředí, a to před svévolným dovozem nebo vývozem nebezpečného odpadu přes hranice státu. Tím jsou nepřímo chráněny i mezinárodní závazky České republiky v oblasti nakládání s nebezpečnými odpady.

Tímto ustanovením je rovněž plněn i požadavek Basilejské úmluvy o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování, publikovaná pod č. 100/1994 Sb. Ustanovení §181e TZ je provedením některých závazků České republiky vyplývajících z této úmluvy. Doplněním tohoto ustanovení do trestního zákona byl zároveň splněn požadavek Evropské unie na doplnění trestněprávní úpravy v této oblasti.

Pachatel tohoto trestného činu může být potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem. Zvýšená sazba trestu odnětí svobody je u kvalifikovaných skutkových podstat v odstavci 3. a 4.

§ 181f TZ "Neoprávněné nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami"

Tato ustanovení byla do trestního zákona také zařazena novelou č. 134/2002 a poskytují trestněprávní ochranu tzv. živým složkám přírody, resp. životního prostředí, před některými škodlivými způsoby nakládání. Jde zejména o jednání, jež jsou

---

⁵³ viz § 4 písm. d) zákona o odpadech

nebezpečná pro přežití ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

Zavedením těchto skutkových podstat do trestního zákona zároveň Česká republika splnila své závazky vyplývající z mezinárodních smluv, především z Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin (tzv. Úmluva CITES), publikovaná pod č. 572/1992 Sb.

Ochranu zde požívají zvláště chráněné druhy živočichů nebo rostlin nebo exempláře ohroženého druhu, a to před takovými způsoby nakládání, které je dále ohrožují a jsou prováděny ve větším rozsahu nebo opakovaně. Předmětem útoku je jednak chráněný druh volně žijícího živočicha nebo planě rostoucí rostliny podle zákona č. 114/1992 Sb. nebo exemplář ohroženého druhu CITES.

U zvláště chráněných druhů živočichů a rostlin jde o to, že je jim poskytována zvláštní ochrana podle zvláštních právních předpisů. Jde především o zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, který vymezuje pojem zvláště chráněné rostliny a živočicha. Podle § 48 odst. 1 tohoto zákona platí, že druhy rostlin a živočichů, které jsou ohrožené nebo vzácné, vědecky či kulturně velmi významné, lze vyhlásit za zvlášť chráněné. Zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů se podle stupně ohrožení dělí na kriticky ohrožené, silně ohrožené, ohrožené. Seznam a stupeň ohrožení zvláště chráněných rostlin a živočichů stanoví MŽP obecně závazným právním předpisem (vyhláška č. 395/1992 Sb.).

Definici pojmu „exemplář ohroženého druhu“ obsahoval zákon č. 16/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů, který byl vstupem České republiky do Evropské unie nahrazen zákonem č. 100/2004 Sb. Nyní je třeba vycházet z ustanovení Úmluvy CITES, na kterou navazují i předpisy práva ES, zejména nařízení Rady č. 338/1997/ES. Toto nařízení obsahuje v příloze A druhy přímo ohrožené vyhubením, pro něž platí zákaz obchodního využívání. V příloze B a C jsou druhy, které je možné vyvážet nebo dovážet pouze na základě povolení nebo potvrzení, jež mají být vydávána jen v případech, kdy mezinárodní obchod neohrožuje druh na přežití a je v souladu s principem trvale udržitelného využívání přírodních zdrojů. V příloze D jsou druhy, jejichž dovoz je pouze monitorován na základě oznámení o dovozu předkládaných dovozci. Za ohrožené druhy živočichů a rostlin se tedy považují druhy, které 1) jsou přímo ohroženy vyhubením, 2) je nutno chránit usměrňováním dovozu a vývozu, aby

nedošlo k jejich ohrožení vyhubením, nebo za účelem ochrany jiných ohrožených druhů, 3) jsou chráněny na návrh státu, jenž je členem Úmluvy CITES. „*Exemplář je živočich nebo rostlina ohroženého druhu, a to živý nebo neživý (v případě neživého též jakákoli část těla nebo výrobek z takového živočicha nebo rostliny)*“⁵⁴.

K trestnosti se zde vyžaduje určitý způsob nakládání s jedincem zvláště chráněného druhu živočicha nebo rostliny nebo s exemplářem ohroženého druhu, který je v rozporu s právními předpisy. Jedná se o *usmrcení* (to se týká živočicha a znamená jeho zbavení života jakýmkoli způsobem), *zničení* (vztahuje se k rostlinám, rostlina zaniká jako součást živé přírody), *zpracovávání* (tím se myslí další nakládání s usmrceným živočichem nebo zničenou rostlinou), *dovoz, vývoz nebo převoz* (jde o přesun živočichů nebo rostlin z ciziny do České republiky nebo z České republiky do zahraničí anebo z ciziny přes Českou republiku do dalšího státu), *přechovávání* (majitel má živočicha nebo rostlinu u sebe bez ohledu na to, jakým způsobem se k němu dostaly), *nabízení* (pachatel zde jakýmkoli způsobem dá najevo, že jiné osobě poskytne živočicha nebo rostlinu), *zprostředkování* (pachatel zde vystupuje jako mezičlánek mezi tím, kdo živočicha nebo rostlinu nabízí a tím, kdo má zájem si je opatřit), *opatření sobě nebo jinému* (jde o jakýkoli způsob nabytí do své dispozice). Všemi těmito způsoby pachatel odnímá jedince zvláště chráněného druhu živočicha nebo rostliny nebo exemplář ohroženého druhu z jejich přirozeného prostředí, v němž se dosud nacházely, a tím způsobuje, že živočich nebo rostliny nemohou nadále plnit svou roli v rámci určitého ekosystému. Jednání pachatele zde má zpravidla formu konání, jak je patrné z popisu jednotlivých nedovolených dispozic.

K trestnosti pachatele nestačí v tomto případě jen jednání určitým způsobem. Musí být ještě splněna jedna z alternativních podmínek, spočívajících v tom, že pachatel spáchá trestný čin na více než padesáti kusech živočichů, rostlin nebo exemplářů (v zákoně ale není řečeno, že by se muselo jednat o padesát kusů téhož druhu živočichů, rostlin nebo exemplářů) nebo se dopustí takového činu, přestože byl v posledních dvou letech pro přestupek obdobné povahy postižen nebo v posledních třech letech pro takový trestný čin odsouzen nebo potrestán. Ve druhém případě se jedná o speciální případ recidivy, resp. o spáchání trestného činu po předchozím postižení za přestupek,

---

⁵⁴ Šámal P. Púry F., Rizman S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1117 až 1124

při čemž nezáleží, kolika jedinců zvláště chráněných druhů živočichů nebo rostlin nebo exemplářů ohroženého druhu se jednání pachatele týká.

Dalším předpokladem trestnosti je, že pachatel výše uvedenými způsoby nakládání se zvláště chráněnými druhy živočichů a rostlin a exempláři ohroženého druhu porušuje právní předpisy, zejména ty, které se vztahují k ochraně živočichů a rostlin v přírodě. Uvedenými předpisy se míní jednak příslušná nařízení ES, jednak české právní předpisy a ve smyslu čl. 10 Ústavy ČR by se mohlo jednat i o mezinárodní smlouvy. Půjde tedy zejména o nařízení Rady č. 338/97 ES, dále o nařízení Komise č. 1808/2001/ES, nařízení Komise č. 349/2003/ES, nařízení Rady č. 348/81/EHS a nařízení Rady č. 3254/91/EHS. Dále jde o zákon č. 100/2004 Sb. a zákon č. 113/1992 Sb., dále vyhláška č. 227/2004 Sb. a vyhláška č. 395/1992 Sb.⁵⁵ Z toho vyplývá, že se rovněž jedná o trestněprávní normu s blanketní dispozicí.

Z hlediska subjektivní stránky se jedná o trestný čin úmyslný, postačí i úmysl nepřímý.

Pachatel tohoto trestného činu může být podle odst. 1 potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.

V odst. 2 tohoto paragrafu se nachází samostatná skutková podstata. Tímto ustanovením jsou chráněny druhy exemplářů kriticky ohrožených živočichů nebo rostlin nebo exemplářů druhů přímo ohroženého vyhubením před určitými způsoby nakládání. Kriticky ohrožené druhy jsou definovány v § 48 odst. 2 písm. a) a odst. 3 zákona č. 114/1992 Sb. a taxativně vypočteny v přílohách II. a III. vyhlášky č. 395/1992 Sb. Druhy přímo ohrožené vyhubením jsou definovány v § 2 písm. c) zákona č. 100/2004 Sb. a taxativně vypočteny v příloze A nařízení Rady č. 338/97/ES.⁵⁶

Objektivní stránka trestného činu spočívá opět ve výčtu jednání pachatele stejných jako v předešlém odstavci a to v rozporu s právními předpisy. Jde o přísnější alternativu k odst. 1, protože k trestnosti se nevyžaduje splnění dalších podmínek. K trestnosti se tedy nevyžaduje neoprávněné nakládání s více exempláři, ale postačí jednání i jen vůči jednomu z nich. Není zde vyžadována ani recidiva jako znak skutkové podstaty.

Ustanovení odstavců 3 a 4 tohoto paragrafu obsahují kvalifikované skutkové podstaty.

---

⁵⁵ Stejskal V. Vilímková V. Zákon o obchodování s ohroženými druhy. Praha: Linde Praha, 2005, s. 355

⁵⁶ Stejskal V. Vilímková V. Zákon o obchodování s ohroženými druhy. Praha: Linde Praha, 2005, s. 356

§ 181g TZ

V tomto ustanovení se jedná o nedbalostní formu a mírněji trestnou alternativu (pachatel může být potrestán odnětím svobody až na jeden rok, nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem) k § 181f TZ.

I podle tohoto ustanovení pachatel jedná určitým způsobem, stejným jako v předchozím paragrafu, jen s tou výjimkou, že v tomto ustanovení se požaduje “opakovaný dovoz, vývoz nebo převoz”, je zde tedy nutné opakované jednání – dovoz, vývoz nebo převoz nejméně ve dvou případech – a naopak zde chybí zpracování, nabízení nebo zprostředkování.

Pachatelem tohoto trestného činu může být, stejně tak jako v předchozím případě, kdokoli (kromě případu v § 181f odst. 1 písm. b) TZ kde pachatel musí být recidivistou).

Po subjektivní stránce postačí zavinění z nedbalosti, a to i jen nevědomé.

§ 181h TZ

Tímto ustanovením jsou chráněny volně žijící živočichové nebo planě rostoucí rostliny před jejich svévolným odnímáním z přírody, tj. jakékoli nakládání, které vede k přemístění z jejich přirozeného prostředí, ve větším rozsahu a před ohrožením jejich místní populace. Chráněny jsou všechny živočišné a rostlinné druhy bez rozdílu, nevyžaduje se zde zvláštní zvýšený stupeň ochrany.

Pojmy volně žijící živočich a planě rostoucí rostlina jsou definovány v zákoně č. 114/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a to v § 3 písm. c) a d). Definici těchto pojmů uvádí i zákon č. 100/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, v § 2 písm. a, b.

Jednání a následek zde spočívá v tom, že pachatel volně žijící živočichy nebo planě rostoucí rostliny: a) odnímá z přírody = jakýmkoli způsobem (např. odchytem, lovem, sběrem, kácením atd.) tyto živočichy a rostliny přemísťuje z jejich přirozeného prostředí bez ohledu na to, za jakým účelem tak činí, b) poruší tím právní předpisy nebo rozhodnutí správního úřadu. Základní ustanovení k ochraně rostlin a živočichů obsahuje §5 zákona č. 114/1992 (podle jeho prvního odstavce jsou všechny druhy rostlin a živočichů chráněny před zničením, poškozováním, sběrem či odchytem, který vede

nebo by mohl vést k ohrožení těchto druhů na bytí nebo k jejich degeneraci, k narušení rozmnožovacích schopností druhů nebo zničení ekosystému, jehož jsou součástí. Při porušení těchto podmínek je orgán ochrany přírody oprávněn zakázat nebo omezit rušivou činnost.), c) činí tak v měřítku, že tím ohrožuje místní populaci. Zákon blíže nekonkretizuje zmíněný rozsah, vždy bude záležet na místních poměrech, na skladbě konkrétního ekosystému atd. a vše bude muset být posuzováno za pomoci expertů v oboru přírodních věd. K trestnosti postačí ohrožení, zničení populace by mohlo vést k uložení vyššího trestu, ale výslovně jako kvalifikovaná skutková podstata uvedeno není.

Z hlediska subjektivní stránky postačí i nedbalost.

V souvislosti s posledními třemi výše uvedenými ustanoveními trestního zákona je třeba se zmínit, že dne 10. února 2004 byl přijat zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy), který nabyl účinnosti dnem vstupu smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii v platnost, a vyhláška č. 227/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona. 100/2004 Sb. Zákon je národním prováděcím předpisem k nařízení Rady č. 338/97⁵⁷ a dalším předpisům ES.

Tento zákon upravuje (podle §1) ochranu volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, které jsou ohroženy na přežití, s cílem jejich zachování regulováním obchodu s nimi v souladu s Úmluvou o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES)⁵⁸ a právem Evropských

---

⁵⁷ Součástí nařízení jsou seznamy živočichů a rostlin, jejichž dovoz, vývoz a obchod uvnitř ES je regulován. Nařízení zavádí čtyři kategorie, které tvoří přílohy A – D nařízení.

⁵⁸ Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (Convention of International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora – CITES) byla sjednána ve Washingtonu v roce 1973, v platnost vstoupila v roce 1975. Cílem Úmluvy není zákaz mezinárodního obchodu s živočichy a rostlinami, ale jeho kontrola. Jedná se o úmluvu na ochranu životního prostředí, i když její název („Úmluva o mezinárodním obchodu...“) by mohl nasvědčovat něčemu jinému. Úmluva je založena na principu, že čím více států přijme tuto Úmluvu, tím lépe a více bude možno mezinárodní obchod kontrolovat a regulovat (regulace obchodu je prováděna systémem vývozních a dovozních povolení – „CITES permity“). Předmětem ochrany CITES je v současné době asi 5000 druhů živočichů a 25000 druhů rostlin. V současné době má Úmluva CITES 165 členských států. Česká Republika přistoupila k Úmluvě CITES v roce 1992 ještě v rámci ČSFR, text byl uveřejněn ve Sbírce zákonů pod č. 572/1992. Jedním z hlavních zákonů, které zajišťují požadavky vyplývající z Úmluvy, byl zákon č. 16/1997 Sb., o podmínkách vývozu a dovozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně a doplnění zákona čl. 114/1992, o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. Účelem tohoto zákona byla ochrana druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, které jsou mezinárodním

společenství, které upravuje dovoz a vývoz volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, dovoz výrobků z kytovců, dovoz výrobků z tuleňů, používání nášlapných pastí, dovoz kožešin a dalšího zboží vyrobeného z kožešin. Dále stanoví podmínky pro obchod s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin dále vymezených a stanoví některá další opatření sloužící k zajištění ochrany a evidence těchto druhů na území České republiky. Tento zákon nahradil dosavadní úpravu na úseku mezinárodního obchodu s ohroženými druhy (část první až sedmá) zákon č. 16/1997 Sb., o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a dalších opatření k ochraně těchto druhů a o změně zákona č. 114/1992, o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (pro vstup České republiky do Evropské unie bylo nezbytné tuto problematiku upravit podle přísnějších předpisů Evropského Společenství), zavedl některé nové definice a zároveň novelizoval některá ustanovení zákona č. 114/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 100/2004 Sb. také stanoví kompetence českých orgánů veřejné správy k provádění jednotlivých ustanovení evropských nařízení. Hlavním výkonným orgánem je Ministerstvo životního prostředí (MŽP), které uděluje povolení k vývozu a dovozu exemplářů ve vztahu ke třetím zemím, tj. za hranice Evropské unie. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR je národním vědeckým orgánem CITES. Zákon dále nově stanoví kompetence kontrolních orgánů – celní orgány a Česká inspekce životního prostředí, Státní veterinární správa a Státní rostlinolékařská správa. Co se deliktů odpovědnosti týče, zákon stanoví způsob kontroly a sankce za porušování příslušných předpisů ES a zákona, včetně zabavení exemplářů, a stanoví postup státních orgánů při nakládání se zabavenými exempláři.⁵⁹ Podle § 34 odst. 1 zákona č. 100/2004 Sb. v případě zjištění porušení práva Evropských společenství o ochraně ohrožených druhů nebo tohoto zákona nebo v případě důvodných pochybností o původu exempláře, zákonném nakládání s ním, pravosti nebo platnosti povolení nebo potvrzení pro dovoz, vývoz, zpětný vývoz nebo přemístění exempláře nebo o tom, zda exemplář živočicha nebo rostliny patří k druhům nebo populacím, jejichž dovoz, vývoz, zpětný vývoz nebo tranzit je omezen nebo je zakázáno jejich držení, popřípadě prodej, celní orgán nebo

---

obchodem ohroženy na přežití. Zákon č. 16/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů, byl ale z velké části zrušen již výše zmíněným zákonem č. 100/2004 Sb., s účinností od 1. 5. 2005

⁵⁹ Stejskal V. Nová právní úprava regulace obchodu s exempláři ohrožených druhů rostlin a živočichů. Právo a podnikání 2004, ročník 13, č. 12, s. 21 - 28

Česká inspekce životního prostředí takový exemplář zadrží. Pokud exemplář zadrží celní orgán, neprodleně o tom uvědomí Českou inspekci životního prostředí. Inspekce předá neprodleně zadržený exemplář do dočasného opatrování záchranému centru.

Víceméně podobně v tomto ohledu fungovala praxe i za účinnosti zákona č. 16/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Např. 21. ledna 2004 byl po příletu z Indonésie na letišti v Praze – Ruzyni zadržen český občan z Brna, který pašoval v zavazadle plazy chráněné Úmluvou CITES. Muže zadrželi celníci při běžné kontrole a přivolali inspektory České inspekce životního prostředí. Po otevření zavazadla bylo nalezeno 115 plazů. Zvířata byla zabalena v pytlících a natěsnána do plastových přepravek do kufru, při dovozu byla jedna želva mrtvá a většina ostatních zvířat byla ve špatném stavu. Po ukončení šetření na ruzyňském letišti ČIŽP zvířata převezla do záchraného centra. Vzhledem k počtu zvířat, byl případ předán k šetření v rámci trestného řízení. Obdobný případ se stal 18. března 2004, kdy byl opět po příletu letadla z Indonésie na letišti v Praze – Ruzyni zadržen český občan z Prahy, který pašoval v zavazadle a v oblečení plazy chráněné Úmluvou CITES. Jednalo se o osobu, která se podobných porušení zákona dopustila již vícekrát a to v České republice i v zahraničí. Kontrolou u něj Česká inspekce životního prostředí a Celní správa zjistila 69 plazů, převážně mláďat. Zvířata byla zabalena v ponožkách a natěsnána do plastových přepravek do kufru, část zvířat měl muž pod bundou na těle. Většina zvířat byla ve špatném zdravotním stavu. Po ukončení šetření na ruzyňském letišti ČIŽP převezla zvířata do záchraného centra. Vzhledem k počtu zvířat byl případ předán k řešení v trestním řízení⁶⁰.

„Poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení“

§ 182 TZ (úmyslné ohrožení)

Primárním objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně provozu obecně prospěšných zařízení uvedených v § 182 odst. 1 písm. a) až f) TZ a dále jiných obecně prospěšných zařízení (§ 182 odst. 1 písm. g) TZ). Mezi nimi jsou uvedena ochranná zařízení proti úniku znečišťujících látek, zařízení energetická a vodárenská, veřejná ochranná zařízení proti požáru, povodni nebo jiné živelné pohromě, jejichž ohrožení

---

⁶⁰ viz www.cizp.cz

provozu by mělo neblahé následky na životní prostředí. Z toho je možné vyvodit, že jedním z druhotných objektů je i ochrana životního prostředí, resp. jeho jednotlivých složek.

Obecně prospěšnými zařízeními se rozumí technicky složitější veřejná zařízení, která již podle své povahy slouží potřebám velkého okruhu osob. V případě písm. b) půjde zejména o čističky odpadních vod, odpopílkovací, odsiřovací a podobná zařízení elektráren a tepláren apod. Energetickými zařízeními se rozumí zařízení na výrobu a rozvod elektrické energie, světla, tepla (např. elektrárny, plynárny, teplárny apod.) vodárenskými zařízeními se pak rozumí zařízení související s vodovody a kanalizacemi (např. vodárny, úpravny vody apod.). Veřejná ochranná zařízení proti požáru, povodni nebo jiné živelné pohromě jsou např. hasící a poplachová zařízení, ochranné hráze a vlnolamy mostů apod⁶¹.

Jde o ohrožovací trestný čin, a proto se k trestnímu postihu nevyžaduje způsobení poruchy v provozu obecně prospěšného zařízení ani poškození obecně prospěšného zařízení. Trestní odpovědnost pachatele není vyloučena tím, že nebezpečí poruchy bylo včas odvráceno zásahem třetí osoby. Jednání, kterým může dojít k ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení, není v tomto ustanovení specifikováno. Musí však jít o takové jednání, z kterého hrozí bezprostřední nebezpečí poruchy v provozu obecně prospěšného zařízení.

Odst. 2 tohoto ustanovení vyžaduje způsobení poruchy provozu obecně prospěšného zařízení. Rozumí se tím vyřazení obecně prospěšného zařízení z provozu. Doba trvání poruchy není zákonem stanovena, avšak je třeba mít na mysli materiální stránku trestného činu, která by zpravidla při krátkodobém přerušení provozu nebyla splněna.

V praxi může jít např. o poškození zařízení přehradní nádrže, stavidla apod.

§ 183 TZ (úmyslné zničení)

Toto ustanovení chrání před zničením nebo před uvedením do stavu neupotřebitelnosti: značku bodu astronomicko-geodetické sítě, značku základního nivelačního bodu nebo opěrného gravimetrického bodu.

---

⁶¹ Šámal P., Púry F., Rizman S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1125 až 1134

§ 184 TZ (ohrožení z nedbalosti)

Jde o nedbalostní formu trestného činu poškozování a ohrožování provozu obecně prospěšného zařízení. Je tedy trestně postihováno ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení (§ 182 odst. 1 TZ) z nedbalosti.

Trestnost tohoto trestného činu zaniká účinnou lítostí podle § 66 TZ.

§ 186 TZ „Nedovolená výroba a držení radioaktivního materiálu a vysoce nebezpečné látky“

Tato skutková podstata byla zařazena do trestního zákona novelou z roku 1993, s účinností od 1. ledna 1994. „*Jejím účelem je chránit bezpečnost společnosti a lidí a tím pádem i životní prostředí proti možnému ohrožení, které vyplývá z nekontrolované výroby, dovozu, vývozu, průvozu, přechovávání nebo obstarávání radioaktivního materiálu a vysoce nebezpečné látky nebo předmětů určených k jejich výrobě*“⁶².

Podmínky při nakládání s radioaktivním materiálem stanoví zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů. Podmínky při nakládání s vysoce nebezpečnou látkou stanoví zákon č. 19/1997 Sb., o některých opatřeních souvisejících se zákazem chemických zbraní a o změně a doplnění některých zákonů.

Za radioaktivní materiály se podle § 2 písm. j) bod 1 atomového zákona považují:

a) výchozí materiály, které představuje přírodní uran zahrnující směs izotopů vyskytující se v přírodě, uran ochuzený o izotop ²³⁵U nebo thorium a každá z uvedených položek ve formě kovu, slitiny, chemické sloučeniny nebo koncentrátu, jakož i materiály obsahující jednu nebo více z uvedených položek v koncentraci nebo množství převyšujících hodnoty stanovené prováděcím předpisem, b) zvláštní štěpné materiály, které představuje ²³⁹Pu, ²³³U, uran obohacený izotopy ²³⁵U nebo ²³³U a materiály obsahující jeden nebo více z uvedených radionuklidů, kromě výchozích materiálů, v koncentraci nebo množství převyšujícím hodnoty stanovené prováděcím předpisem, c) další materiály, stanoví-li tak prováděcí předpis.

---

⁶² Šámal P., Púry F., Rizman S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1149 až 1153

Z hlediska ochrany životního prostředí je významné, jakým způsobem je ukládán radioaktivní odpad. Jeho nesprávné uložení vede k fatálnímu poškození jednotlivých složek životního prostředí (kontaminace spodních vod a půdy nebezpečnými látkami, zvýšená radiace v okolí úložiště atd.) a samozřejmě i zdraví člověka (možné mutace lidského genomu). Jedná se o odpadní látky, předměty nebo zařízení nevyužitelné jejich vlastníkem, jejichž obsah radionuklidů nebo jejichž povrchové znečištění radionuklidy překračuje hodnoty umožňující jejich uvedení do životního prostředí a pro které se nepředpokládá další využití.

Povolení, které je třeba k výrobě, dovozu, průvozu nebo vývozu a k dalšímu nakládání s radioaktivním materiálem, vydává Státní úřad pro jadernou bezpečnost (SÚJB). Vykonává také státní správu a dozor při využívání jaderné energie a ionizujícího záření.

Aby byla naplněna skutková podstata tohoto trestného činu, musí pachatel (krom jiného) jednat jedním z výše uvedených způsobů. Nelze ovšem přehlédnout, že se postihuje pouze nedovolené obstarávání radioaktivního materiálu „jinému“, nikoli „sobě“.

V odst. 2 a 3 jsou uvedeny kvalifikované skutkové podstaty tohoto trestného činu.

„Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů“ § 187 TZ, § 187a TZ a § 188 TZ

V praxi se tato ustanovení užívají především ke stíhání drogových deliktů. Z hlediska ochrany životního prostředí jsou tyto trestné činy využitelné zejména při ochraně lidí a společnosti kvůli možnému ohrožení, které vyplývá z nekontrolovaného nakládání s jedy.

Podle ustanovení § 187 odst. 1 TZ se dopustí trestného činu ten, kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabízí, zprostředkuje, prodá nebo jinak opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed. V dalších odstavcích se uvádějí kvalifikované skutkové podstaty, přičemž následkem je v některých případech způsobení těžké újmy na zdraví či smrt.

Podle § 187a odst. 1 TZ se dopustí trestného činu ten, kdo bez povolení přechovává omamnou nebo psychotropní látku nebo jed v množství větším než malém.

Podle ustanovení § 188 TZ se dopustí trestného činu ten, kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku nebo jed.

Co se pro účely § 178 TZ, § 178a TZ a § 188 TZ považuje za jedy, stanoví (na základě § 195 TZ) nařízení vlády č. 114/1999 Sb. Za jedy se podle § 1 odst. 1 tohoto nařízení považují ve smyslu § 187 TZ, § 187a TZ a § 188 TZ a) chemické látky uvedené v příloze č. 1 k tomuto nařízení nebo b) chemické přípravky, které obsahují nejméně 7% chemické látky uvedené v příloze č. 1 k tomuto nařízení⁶³.

§ 191 TZ (šíření nakažlivé choroby u zvířat)

Ustanovení chrání před rozšířením nakažlivých chorob u domácích nebo jiných hospodářsky důležitých zvířat, což má ve svých konečných důsledcích zásadní význam pro zdraví a život lidí a tím pádem i pro životní prostředí.

Požadavky na chov a zdraví zvířat a na živočišné produkty, jakož i práva a povinnosti fyzických a právnických osob při chovu stanoví zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči, ve znění pozdějších předpisů.

Hospodářské zvíře je definováno v zákoně o veterinární péči v § 3 odst. 1 písm. c) a rozumí se jím zvíře využívané převážně k chovu, výkrmu, práci a jiným hospodářským účelům. Příkladem jsou uvedeny skot, prasata, ovce, kozy, koně, drůbež, králíci a další.

Chovatel je povinen chovat zvířata způsobem, v prostředí a podmínkách, které vyžadují jejich biologické potřeby, fyziologické funkce a zdravotní stav, a předcházet poškození jejich zdraví. Dále sledovat zdravotní stav zvířat, bránit vzniku a šíření nálezů a jiných onemocnění zvířat. Zákon o veterinární péči v § 4 a v § 5 stanoví ještě další povinnosti.

Co se rozumí nakažlivou chorobou domácích nebo jiných hospodářsky důležitých zvířat, to stanoví nařízení vlády č. 114/1999 Sb. (ze dne 10. května 1999), kterým se pro účely trestního zákona stanoví, co jsou jedy, nakažlivé choroby škůdce. Jedná se o choroby uvedené v příloze 3 k nařízení vlády č. 114/1999 Sb. příloha č. 3 obsahuje celkem 58 chorob, jako příklad je možno uvést slintavku a kulhavku, vzteklinu,

---

⁶³ Stejskal V. Trestněprávní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2002. s. 56

varroázu (parazitární onemocnění dospělých včel i včelího plodu), myxomatózu (virové onemocnění králíků), červenu prasat atd.

Co se subjektivní stránky týče, k trestnosti postačí nedbalost.

§ 192 TZ (šíření nakažlivé choroby u rostlin)

Toto ustanovení má stejný cíl jako to předchozí jen s tím rozdílem, že chrání před rozšířením nakažlivých chorob nebo škůdců užitkových rostlin.

V souladu s předpisy Evropských společenství upravuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob týkající se ochrany rostlin a rostlinných produktů proti škodlivým organismům, týkající se ochrany proti zavlečení organismů škodlivých rostlinám nebo rostlinným produktům do České republiky zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. (Předmětem úpravy tohoto zákona - § 1 - jsou ještě další záležitosti týkající se rostlinolékařské péče.)

Mezi základní povinnosti fyzické nebo právnické osoby, která pěstuje, vyrábí, zpracovává nebo uvádí na trh rostliny, rostlinné produkty nebo jiné předměty podle § 3 zákona č. 326/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, patří zjišťovat a omezovat výskyt a šíření škodlivých organismů včetně plevelů tak, aby nevznikla škoda jiným osobám nebo nedošlo k poškození životního prostředí anebo k ohrožení zdraví lidí nebo zvířat a dále používat k ošetřování rostlin, rostlinných produktů a jiných předmětů proti škodlivým organismům pouze přípravky, další prostředky a mechanizační prostředky povolené k používání podle tohoto zákona, a to způsobem, který nepoškozuje okolní porost, zdraví lidí a zvířat nebo životní prostředí.

Nakažlivé choroby nebo škůdce užitkových rostlin stanoví opět nařízení vlády č. 114/1999 Sb. Jsou uvedeny v příloze 4 k tomuto nařízení. Nakažlivé choroby nebo škůdci užitkových rostlin jsou rozděleny do dvou skupin. První skupinu tvoří hmyz, roztoči a hád'átka ve všech stádiích vývoje, druhou skupinu tvoří bakterie.

K trestnosti činu po objektivní stránce se vyžaduje, aby nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé choroby nebo škůdce užitkových rostlin skutečně bezprostředně hrozilo. Pokud by jednáním pachatele nevzniklo bezprostřední ohrožení, mohlo by se jednat jen o přestupek.

§ 203 TZ “Týrání zvířat”

„Toto ustanovení poskytuje ochranu zvířatům, jež jsou živými tvory schopnými pociťovat bolest a utrpení, před týráním, poškozováním jejich zdraví a jejich usmrcení bez důvodu“⁶⁴.

Tento paragraf obsahuje dvě samostatné skutkové podstaty: v odst. 1 a v odst. 2, které byly zakotveny do trestního zákona novelou z roku 1991.

Zvířetem se podle §3 písm. a) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat před týráním, ve znění pozdějších předpisů, rozumí každý živý obratlovec kromě člověka, včetně volně žijícího jedince a jeho samostatné formy života, nikoli však plod nebo embryo. Ten samý zákon v §2 výslovně zakazuje týrání zvířat jak volně žijících, tak i chovaných v lidské péči. Zákon zároveň uvádí (§4) i některé úkony, které se považují za týrání zvířete, např. nucení zvířete k úkonům, které neodpovídají jeho fyzickému stavu a biologickým možnostem a prokazatelně překračují jeho síly, omezování výživy zvířete, vydání slabého, vyčerpaného či starého zvířete k jinému účelu než k bezbolestnému usmrcení, podrobení zvířete výcviku nebo veřejnému vystoupení anebo obdobnému účelu, je-li toto pro zvíře spojeno s bolestí, utrpením, zraněním nebo jiným poškozením, jakož i výchova, cvičení nebo účelové používání zvířete k agresivnímu chování vůči člověku nebo jiným zvířatům apod.

Z dikce odstavce 1 vyplývá, že potrestán bude ten, kdo byl za obdobný přestupek v posledním roce postižen nebo za takový čin v posledních dvou letech odsouzen. Oním obdobným přestupkem se rozumí uložení sankce za přestupek na úseku ochrany zvířat proti týrání podle §28 zákona č. 246/1992 Sb., nebo přestupek podle §87 odst. 1 písm. c) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

Skutková podstata v odst. 2 mluví o utýrání zvířete. Utýráním se rozumí usmrcení zvířete některým ze způsobů uvedených v §4 zákona č. 246/1992 Sb. K naplnění této skutkové podstaty se nevyžaduje opakovatelnost.

Krajský soud v Brně ve svém usnesení ze dne 18. ledna 1999 rozhodl, že utýráním zvířete ve smyslu ustanovení § 203 odst. 2 TZ je každé usmrcení zvířete způsobem, které mu působí nepřiměřenou bolest, popř. jemuž předchází vystavení bolestem či

---

⁶⁴ Šámal P., Púry F., Rizman S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1220 až 1224

šokujícím prožitkům, a to i trvajícím po kratší dobu, pokud toto vystavení bylo mimořádně intenzivní. Je jím např. usmrcení psa jeho shozením z velké výšky na zem.

5.2.3 Ostatní skutkové podstaty

§ 158 TZ „Zneužívání pravomoci veřejného činitele“

Vzhledem k tomu, že zákon č. 238/1999 Sb. (viz bod 2) rozšířil výčet osob v §89 odst. 9 TZ, které jsou veřejnými činiteli, vztahuje se tento paragraf i na fyzické osoby, které byly ustanoveny lesní stráží, stráží přírody, mysliveckou stráží nebo rybářskou stráží.

Podstatou tohoto ustanovení je zneužívání svěřené pravomoci veřejného činitele, které je taxativně uvedeno ve třech formách. Svěřené pravomoci (jednotlivá oprávnění) upravují zvláštní předpisy, jimiž jsou zákon č. 289/1995 Sb. (§ 38 an.), o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 114/1992 Sb. (§ 81 an.), o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 449/2001 Sb. (§ 12 an.), o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/2004 Sb. (§ 14 an.), o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské stráží, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybníkářství).

Vzhledem k tomu, že se jedná o skutkové podstaty, které jsou (krom jiných oblastí) také použitelné ve prospěch ochrany životního prostředí (jak již bylo uvedeno výše), není jejich primárním objektem ochrana životního prostředí, resp. jeho složek. Skutkové podstaty trestných činů, které lze zahrnout do této skupiny, jsou naplňovány nejrůznějšími jednáním ať už úmyslným nebo nedbalostním. Ale protože ochrana životního prostředí není jejich prioritou, dále se jimi tato práce podrobně zabývá.

Shrnutí

Jak je vidět z předchozího, český trestní zákon doposud neměl samostatnou hlavu, která by obsahovala a sjednocovala všechny nebo alespoň většinu ustanovení skutkových podstat trestných činů, které by se mohly týkat ochrany životního prostředí a jeho jednotlivých složek.

Tento jistý nedostatek (roztříštěnost trestných činů proti životnímu prostředí v celém trestním zákoně) je napraven přijetím zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon (dále jen „nový trestní zákon“), který nabývá účinnosti dne 1.1.2010. Trestné činy proti životnímu prostředí jsou v novém trestním zákoně soustředěny v hlavě VIII (§ 293 až § 308). Některé trestné činy, resp. formulace jejich skutkových podstat byly převzaty z trestního zákona, objevily se však i nové trestné činy a některé z nich byly přeformulovány díky potřebám z praxe.

Nový trestní zákon upravuje tyto trestné činy: § 293 Poškození a ohrožení životního prostředí, § 294 Poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti, § 295 Poškození lesa, § 297 Neoprávněné vypuštění znečišťujících látek, § 298 Neoprávněné nakládání s odpady, § 299 Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami, § 300 Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti, § 301 Odnímání nebo ničení živočichů a rostlin, § 302 Týrání zvířat, § 303 Zanedbání péče o zvíře z nedbalosti, § 304 Pytláctví, § 305 Neoprávněná výroba, držení a jiné nakládání s léčivy a jinými látkami ovlivňujícími užitek hospodářských zvířat, § 306 Šíření nakažlivé nemoci zvířat, § 307 Šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin.

6 Aktuální problémy a perspektivy současného práva životního prostředí

6.1 Problém kompetencí orgánů státní správy v ochraně životního prostředí

V této podkapitole bude nastíněna problematika týkající se kompetencí ústředních orgánů a jiných orgánů státní správy na úseku ochrany životního prostředí a jeho složek.

Problém zjednodušeně spočívá v tom, že jedna oblast životního prostředí spadá do kompetencí více orgánů státní správy, což vyvolává mnoho nejasností při řešení konkrétních případů a událostí. Tzv. kompetenční zákon⁶⁵ vymezuje oblast působnosti ústředních orgánů státní správy následovně.

Ústředními orgány státní správy České republiky jsou dle kompetenčního zákona ministerstva (ministerstvo financí, ministerstvo zahraničních věcí, ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, ministerstvo kultury, ministerstvo práce a sociálních věcí, ministerstvo zdravotnictví, ministerstvo spravedlnosti, ministerstvo vnitra, ministerstvo průmyslu a obchodu, ministerstvo pro místní rozvoj, ministerstvo zemědělství, ministerstvo obrany, ministerstvo dopravy, ministerstvo životního prostředí), v jejichž čele stojí člen vlády. Dalšími ústředními orgány státní správy působícími v České republice jsou: Český statistický úřad, Český úřad zeměměřický a katastrální, Český báňský úřad, Úřad průmyslového vlastnictví, Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, Správa státních hmotných rezerv, Státní úřad pro jadernou bezpečnost, Národní bezpečnostní úřad, Energetický regulační úřad, Úřad vlády České republiky a Český telekomunikační úřad. V jejich čele stojí předseda.

Ministerstvo životního prostředí

Ministerstvo životního prostředí bylo zřízeno v roce 1990 a je orgánem vrchního státního dozoru ve věcech životního prostředí. Dle § 19 odst. 2 kompetenčního zákona je ministerstvo životního prostředí ústředním orgánem státní správy pro ochranu

---

⁶⁵ Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky

přirozené akumulace vod, ochranu vodních zdrojů a ochranu jakosti povrchových a podzemních vod, pro ochranu ovzduší, pro ochranu přírody a krajiny, pro oblast provozování zoologických zahrad, pro ochranu zemědělského půdního fondu, pro výkon státní geologické služby, pro ochranu horninového prostředí, včetně ochrany nerostných zdrojů a podzemních vod, pro geologické práce a pro ekologický dohled nad těžbou, pro odpadové hospodářství a pro posuzování vlivů činností a jejich důsledků na životní prostředí, včetně těch, které přesahují státní hranice. Dále je ústředním orgánem státní správy pro myslivost, rybářství a lesní hospodářství v národních parcích. Je rovněž ústředním orgánem státní správy pro státní ekologickou politiku, pro systém značení ekologicky šetrných výrobků a služeb a pro program podporující dobrovolnou účast v systému řízení podniku a auditu z hlediska ochrany životního prostředí (Program EMAS). Důležitý z hlediska kompetencí je i § 19 odst. 6 tohoto zákona, který stanovuje podřízenost České inspekce životního prostředí a Českého hydrometeorologického ústavu přímo ministerstvu životního prostředí.

Česká inspekce životního prostředí

Česká inspekce životního prostředí (dále také jako „Inspekce“ či „ČIŽP“) vykonává v České republice dozor ve věcech životního prostředí. Byla zřízena zákonem č. 282/1991 Sb. o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa. Je zvláštním orgánem státní správy, má celostátní působnost a v jejím čele stojí ředitel, jeho jmenování a odvolání se řídí služebním zákonem⁶⁶. Konkrétně se jedná o činnosti v rámci své působnosti jako např.: dozírání na dodržování právních norem, Inspekce dále provádí kontrolu uložených opatření a vyžaduje odstranění zjištěných nedostatků nebo ukládá jejich nápravu.

Ministerstvo zemědělství

Dle § 15 odst. 1 kompetenčního zákona je ministerstvo zemědělství ústředním orgánem státní správy pro zemědělství, s výjimkou ochrany zemědělského půdního fondu, pro vodní hospodářství, s výjimkou ochrany přirozené akumulace vod, ochrany

---

⁶⁶ § 53 odst. 5 zákona č. 218/2002 Sb., o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech (služební zákon)

vodních zdrojů a ochrany jakosti povrchových a podzemních vod, a pro potravinářský průmysl. Je rovněž ústředním orgánem státní správy lesů, myslivosti a rybářství, s výjimkou území národních parků. Úsek zemědělství mimo jiné zahrnuje i veterinární péči a ochranu zvířat před týráním. Ministerstvo zemědělství řídí Českou zemědělskou a potravinářskou inspekci, Státní veterinární správu ČR a Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský.

Zde je poukázáno na konkrétní problém týkající se kompetencí v oblasti odpovědnosti v ochraně lesa mezi Inspekci a orgánem státní správy lesa.

Samotnou úpravu deliktní odpovědnosti fyzických a právnických osob, které svojí činností ohrozí nebo poškodí životní prostředí v lesích, obsahuje § 4 zákona č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa. Za zde uvedené delikty ukládá pokuty pouze ČIŽP, která ale není oprávněna ukládat pokuty za správní delikty uvedené v lesním zákoně. Na rozdíl od jiných zákonů v ochraně životního prostředí, které zakládají působnost Inspekce při uplatňování odpovědnosti za správní delikty v nich uvedené, zákon o lesích tak nečiní. Dochází tím ke zbytečným rozdlům a v podstatě i nesrovnalostem při uplatňování deliktní odpovědnosti v ochraně lesa. Inspekce může stíhat delikty uvedené v § 4 písm. a) až e) zákona č. 282/1991 Sb. které jsou formulovány odlišně od deliktů vedených v lesním zákoně. Inspekce má povinnost informovat o zahájení řízení o uložení pokuty příslušný orgán státní správy lesního hospodářství, aby nemohlo dojít k případnému uložení dvou pokut od dvou různých institucí majících tuto pravomoc, což je v našem právním systému nepřijatelné.

Vhodné řešení dané situace je spatřováno v rozšíření pravomocí Inspekce v rámci ochrany lesa. Vždyť základními funkcemi Inspekce jsou funkce kontrolní, sankční a nápravné v rámci všech složek životního prostředí. Les je bez pochyby jednou ze složek životního prostředí, avšak Inspekce má v této oblasti značně omezené pravomoci oproti jiným složkám životního prostředí.

6.2 Problém právní úpravy deliktní odpovědnosti na úseku práva životního prostředí

V právní úpravě ochrany životního prostředí jsou zastoupeny jako prameny všechny formy normativních aktů, od zákonů až po vyhlášky obcí. Jedná se o velmi rozsáhlý soubor právních předpisů. Bohužel zákon o životním prostředí není zákoníkem ani ústavním zákonem, který by plnil alespoň z části sjednocující funkci v úpravě základních vztahů. Za tohoto stavu se úprava stejných vztahů opakuje v několika zákonech, ale není provedena vždy stejným způsobem. Existují tedy mnohé zbytečné odlišnosti v úpravě, které nemají reálné opodstatnění. Jinak řečeno, v právní úpravě ochrany životního prostředí neexistuje jednotný právní kodex, který by shrnoval a upravoval veškeré právní vztahy týkající se ochrany životního prostředí. A lze jen konstatovat, že právní úprava na úseku životního prostředí je nejednotná.

Výše uvedené se týká i správního trestání na úseku ochrany životního prostředí, kdy jednotlivé přestupky, byť jejich obecná úprava vyplývá z PřZ, jsou zakotveny v jednotlivých složkových zákonech (viz. kapitola 5.1.). Stejně tak správní delikty, spáchané na životním prostředí, jsou upraveny ve složkových zákonech.

Za určité řešení je považován vhodný proces integrace legislativy, který by na společných principech a základech sjednocoval prameny právní úpravy ochrany životního prostředí.

6.3 Zajímavé případy z praxe

Obsahem této kapitoly je pár příkladů z praxe, jak dochází k využívání legislativních nedostatků určitých právních ustanovení na úseku životního prostředí.

„Morální konání obcí“

Je zde poukázáno na možné využití nedostatku zákona č. 388/1991 Sb., o Státním fondu životního prostředí České republiky ve prospěch obcí a s nimi provázaných partnerů. Je nutné zdůraznit, že se nejedná o protiprávní jednání obcí, konání obcí je

v souladu s právem, avšak z morálního hlediska lze toho jednání označit za nepřijatelné.

Dle § 2 odst. 3 zákona č. 388/1991 Sb., o Státním fondu životního prostředí České republiky (dále jen „zákon č. 388/1991 Sb.“), připadá 50% příjmu z pokut uložených Inspekcí dle § 2 odst. 1 písm. g) do rozpočtu obce, v jejímž katastru došlo k porušení předpisů a újmě na životním prostředí. Tento samotný fakt nelze shledat špatným, naopak se zdá být přínosné získat polovinu finančních prostředků z uložených pokut pro poškozené obce (tyto finanční prostředky jsou účelově vázané).

V praxi dochází k případům, kdy obce odstraňují na svém katastrálním území dřeviny prostřednictvím najatých subjektů, z důvodu využití daného území, např.: obce ležící v lukrativní lázeňské oblasti, hojně navštěvované zahraniční klientelou pro výstavbu golfového hřiště či nového nákupního centra apod. Předložený projekt bývá velmi zajímavý, obci by to samozřejmě přineslo další příjmy do rozpočtu a navíc by se vytvořila nová pracovní místa v regionu. Obec se smluvně dohodne s dřevařskou firmou na pokácení dřevin, stojících na onom území nebo tak koná sama. Dřevařská firma má obdržet od obce řádná povolení ke kácení a jelikož se jedná o veřejnou zakázku, domnívá se firma, že obec vše zajistí. Obec ne jen že povolení ke kácení nemá, ale ani o ně nezažádá. Dojde tedy k pokácení stromů a tím i k velké újmě na životním prostředí. Jako odpovědná osoba je shledána samozřejmě dřevařská firma, která kácení provedla bez řádných povolení. Obec odpovědnost nenesení, neboť dle ustanovení § 88 odst. 1 písm. c) ZOPK, se pokuta uloží právnické osobě, která se dopustí protiprávního jednání tím, že poškodí nebo zničí bez povolení dřevinu nebo skupinu dřevin rostoucích mimo les. Příslušný orgán ochrany přírody je tak nucen udělit pokutu tomu, kdo dřeviny skutečně pokácel a z této pokuty ještě plyne 50% do rozpočtu obce, která si tuto činnost objednala, avšak jako vlastník předmětných dřevin neměla povolení ke kácení dle ustanovení § 8 odst. ZOPK. Mezi tím již většinou dochází k výstavbě golfového hřiště či nákupního centra. Škoda spáchaná na životním prostředí je velká a celý postup jednání obce je shledán legálním. Otázkou zůstává, zda toto jednání obce je také morální.

Druhým aspektem této problematiky je otázka funkce pokuty uložené obci za protiprávní jednání, kterého se obec dopustí ve svém katastru. Obecně má pokuta jakožto sankce plnit funkci preventivní a výchovnou, tzn. má odradit odpovědný subjekt (obec) od dalšího protiprávního jednání a zároveň má působit jako přiměřený trest.

V případě pokut ukládaných obcím za porušení předpisů a opatření k ochraně životního prostředí, kterých se dopustí ve svém katastru, jsou tyto funkce dle mého názoru do jisté míry nenaplnitelné, protože pokuta uložená obci, ať už v jakékoli výši, se vždy dle ustanovení § 2 odst. 3 zákona č. 388/1991 Sb. vrací z 50 % do rozpočtu obce, v jejímž katastru došlo k porušení předpisů.

Použitelnost vzorků odebraných „neoprávněnou“ osobou

Jako další je případ z oblasti vodního hospodářství. Konkrétně se jedná o včasný odběr vzorku odpadních vod oprávněnou osobou, dle ustanovení § 114 odst. 1 písm. b) zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a změně některých zákonů.

Dle tohoto ustanovení jsou pověřeni zaměstnanci České inspekce životního prostředí oprávněni při výkonu své činnosti odebírat potřebné vzorky odpadní vody. Rozbory a kontrolu znečištění odpadních vod pak dále provádějí v souladu s ustanovením § 92 vodního zákona oprávněné laboratoře, tzv. kontrolní laboratoře.

Bohužel se však stává, že při šetření podnětů nebo i havárií způsobených vypouštěním odpadních vod, vzorky vypouštěných odpadních vod odeberou občané, popř. zástupci Policie ČR, Českého rybářského svazu či zastupitelé obce, kteří nemají osvědčení k odběru těchto vzorků. I přes okamžitý výjezd ČIŽP pak může nastat situace, a v praxi i k těmto případům dochází, kdy k vypouštění odpadních vod v době příjezdu ČIŽP již nedochází, a nelze tedy odebrat další vzorek. Jinak řečeno dojde k zastavení vypouštění odpadní vody. Většinou se jedná o průmyslové výrobní podniky, chemické závody či čistírny. Přesto je evidentní, že k vypouštění došlo (znečištění toku, usazeniny, naplaveniny, apod.). Jediné vzorky, které má ČIŽP k dispozici, jsou právě ty, které byly odebrány před příjezdem ČIŽP „neoprávněnou“ osobou, ať už občanem, rybářem či starostou. V rámci správního řízení se pak naskýtá otázka, zda je tento vzorek použitelný pro správní řízení jako podklad pro porušení limitů povolených k vypouštění odpadních vod. Vzhledem k výše uvedené zákonné dikci nelze vzorek odebraný neoprávněnou osobou použít ve správním řízení jako podklad pro vydání rozhodnutí. Jinak řečeno dojde k újmě na životním prostředí, avšak nikdo nenese odpovědnost a není potrestán.

„Předběžná opatření“

Jako poslední popisovaný případ je problematika týkající se nemožnosti sankcionovat porušení předběžného opatření v řízení o omezení nebo zákazu činnosti dle ustanovení § 66 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.

Dle ustanovení § 66 ZOPK je orgán ochrany přírody oprávněn stanovit fyzickým a právnickým osobám podmínky pro výkon činnosti, která by mohla způsobit nedovolenou změnu obecně nebo zvláště chráněných částí přírody, popřípadě takovou činnost zakázat. Jedná se o jeden z nejsilnějších nástrojů ochrany přírody a krajiny. Za nedodržení omezení či zákazu činnosti vyslovených podle ustanovení § 66, lze uložit pokutu dle ustanovení § 87 odst. 3 písm. h) ZOPK, resp. dle ustanovení § 88 odst. 2 písm. j) ZOPK.

Omezení, resp. zákaz činnosti dle ustanovení § 66 ZOPK je nutno vyslovit rozhodnutím ve správním řízení (podmínkou samozřejmě je, aby toto rozhodnutí nabylo právní moci, tedy aby bylo závazné). V případě, že příslušný orgán ochrany přírody má již při zahájení správního řízení ve věci omezení nebo zákazu činnosti dle ustanovení § 66 ZOPK obavu, že by bylo ohroženo provedení exekuce (např. dřeviny by byly pokáceny dříve, než by bylo rozhodnuto o zákazu kácení), může před skončením řízení dle ustanovení § 61 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, rozhodnutím nařídit předběžné opatření, kterým lze osobě přikázat, aby něco vykonala, něčeho se zdržela nebo něco strpěla. I přesto, že je předběžným opatřením účastníku řízení stanoveno určitým způsobem konat, resp. konání se zdržet, může v praxi nastat situace, kdy účastník řízení zakázanou činnost provede a orgán ochrany přírody mu za to nebude moci sankci uložit, neboť pokutu lze dle výše uvedených ustanovení ZOPK uložit pouze za nedodržení omezení či zákazu činnosti vyslovených podle ustanovení § 66 (tzn. uložených pravomocným rozhodnutím), nikoli na základě porušení předběžného opatření (byť vydaného v řízení o omezení či zákazu činnosti dle ustanovení § 66 ZOPK) dle ustanovení § 61 správního řádu.

Zjednodušeně se dá daná problematika popsat na konkrétním případě kácení významných dřevin. Dojde-li ke správnímu řízení ve věci, (zákazu kácení významných dřevin), lze z obavy o ohrožení těchto dřevin nařídit předběžné opatření před skončením

správního řízení, kterým se přikáže osobě zdržet se konání, tedy zdržet se kácení dřevin. Pokud i přesto účastník řízení dřeviny pokácí, nemůže mu za to být uložena pokuta, jelikož pokutu lze uložit pouze za nedodržení zákazu činnosti dle ustanovení § 66 ZOPK a ne za porušení předběžného opatření. V tomto případě tedy v praxi dochází k tomu, že po skončení správního řízení a vydání pravomocného rozhodnutí o zákazu pokácení dřevin, příslušný orgán ochrany přírody provede kontrolu a dojde ke zjištění, že dřeviny již byly pokáceny. A jelikož dřeviny byly pokáceny dříve než rozhodnutí o zákazu kácení nabylo právní moci, nemůže orgán ochrany přírody udělit pokutu dle ustanovení § 66 ZOPK, jelikož bylo porušeno pouze předběžné opatření.

Lze říci, že se jedná o další mezeru v právních ustanoveních a dochází tedy k jejímu legálnímu využívání. Otázkou zůstává, zda předběžné opatření má na úseku ochrany životního prostředí vůbec nějaký smysl.

7 Závěr

V této práci je pojednáno především o otázkách právní odpovědnosti v ochraně životního prostředí z pohledu správního a trestního práva. Po dlouhé a náročné práci spočívající v studiu, analýze a porovnávání všech materiálů, vypsaly níže uvedené závěry. V zásadě je tedy možno považovat cíl práce za splněný.

Obecně vzato právní odpovědnost v ochraně životního prostředí vzniká porušením platných právních norem na ochranu životního prostředí. Zahrnuje v sobě odpovědnost deliktní a odpovědnost za ztráty na životním prostředí (odpovědnost za škodu a ekologickou újmu). Deliktní odpovědnost je odpovědnost za protiprávní jednání, tedy za takové jednání, kterým se porušují ustanovení na ochranu životního prostředí nebo jeho složek. A tato deliktní odpovědnost se ještě dále dělí na odpovědnost správní a trestní. Mezi správními delikty se podle současné právní úpravy rozlišují zejména přestupky, jiné správní delikty fyzických osob postihované na základě zavinění, správní delikty právnických osob a fyzických osob postihované bez ohledu na zavinění, správní disciplinární delikty a správní pořádkové delikty.

Co se týká správněprávní ochrany životního prostředí, jak vyplývá z předchozího, správněprávní ochrana životního prostředí v sobě zahrnuje jak přestupky, tak i jiné správní delikty na úseku ochrany životního prostředí. Právě přestupky jsou jednou z problematických částí právní úpravy ochrany životního prostředí. Právní úprava přestupků na úseku ochrany životního prostředí je roztržštěná a nejednotná. Neexistuje žádný komplexní zákoník, který by zaštiťoval veškeré přestupky na úseku ochrany životního prostředí. Bohužel díky tomu často dochází i ke špatné orientaci v dané problematice. Některé přestupky lze nalézt v ZPř jako např. přestupky na úseku vodního hospodářství, avšak jiné jsou zakotveny přímo ve složkových zákonech životního prostředí (viz. kapitola 5.1.1.). Stejně tak správní delikty, spáchané na životním prostředí, jsou upraveny ve složkových zákonech.

Za určitý nedostatek lze spatřovat i nejasnou leckdy až zavádějící formulaci a strukturu jednotlivých správních deliktů v samotných zákonech na ochranu životního prostředí. Stalo se tak především z důvodu časté novelizace právních předpisů.

Za přínos autora lze považovat řešení dané problematiky vhodným procesem integrace legislativy, který by na společných principech a základech sjednocoval prameny právní úpravy ochrany životního prostředí. Východiskem by měl být v současnosti diskutovaný Kodex práva životního prostředí, který by v sobě obsahoval celé právo ochrany životního prostředí České republiky, včetně všech možných přestupků na úseku životního prostředí, ať z oblasti vodního hospodářství či ochrany ovzduší apod., čímž by došlo ke sjednocení a zpřehlednění právní úpravy v oblasti ochrany životního prostředí. Jelikož problém nesjednocené právní úpravy s sebou nese samozřejmě i určité mezery v právních normách, pak v praxi dochází i k využívání těchto nedostatků a páchání škod na životním prostředí bez řádného potrestání (viz. kapitola 6.3).

Nicméně je potřeba konstatovat, že české právo na ochranu životního prostředí prodělalo zásadní a pozitivní proměnu v 90. letech a poté také po roce 2000, zejména v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie (dále též jen „EU“), který byl provázen harmonizací našeho právního řádu s předpisy Evropských společenství (dále též jen „ES“). Byly přijímány nové právní předpisy a stávající byly novelizovány tak, aby byly v souladu s právem ES. Se vstupem České republiky do EU souvisí i přímá použitelnost nařízení ES týkajících se (nejen) práva životního prostředí. Lze tedy shrnout, že právo životního prostředí, resp. úprava deliktů odpovědnosti na úseku práva životního prostředí v současné podobě zajišťuje účinnou ochranu životního prostředí a jeví se tedy jako více méně dostatečná.

Z pohledu trestněprávní ochrany životního prostředí je právní úprava trestněprávní odpovědnosti v oblasti životního prostředí v českém právu srovnatelná s jinými evropskými zeměmi. I přesto, že v posledních letech byl trestní zákon z pohledu ochrany životního prostředí několikrát novelizován, stále je možno v naší úpravě nacházet určité nedostatky. O nedostacích současné trestněprávní úpravy je pojednáno výše u jednotlivých skutkových podstat trestných činů proti životnímu prostředí (viz. kapitola 5.2). Avšak je nutné podotknout, že tento jistý nedostatek je napraven

přijetím zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon, který nabývá účinnosti dne 1.1.2010. Trestné činy proti životnímu prostředí jsou v novém trestním zákoně soustředěny v hlavě VIII (§ 293 až § 308). Některé trestné činy, resp. formulace jejich skutkových podstat byly převzaty z trestního zákona, ale objevily se i nové trestné činy a některé z nich byly přeformulované díky potřebám z praxe.

Je však beze sporu, že trestní právo (jeho prostředky – pohrůžka tresty, ukládání a výkon trestů a ochranná opatření), je nezbytné k zajištění dostatečně účinné ochrany životního prostředí a je jedním z nejvýznamnějších nástrojů ochrany životního prostředí.

Závěrem je nutno konstatovat, že i když se v českém právu životního prostředí objevují určité nedostatky, žádné právní odvětví zřejmě neprodělalo tak dynamický a v mnoha případech i velice úspěšný rozvoj, jako právě právo životního prostředí.

8 Seznam literatury

- BOGUSZAK J., ČAPEK J., GERLOCH A. *Teorie Práva*. Praha: ASPI 2003
- DAMOHORSKÝ M. a kol. *Právo životního prostředí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck 2003
- HENDRYCH D. a kol. *Správní právo*. Obecná část. 5., rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck 2003
- KAFKA A. *Trestné činy proti životnímu prostředí*. Právní rádce 3/2003
- KRUŽÍKOVÁ E., ADAMOVÁ E., KOMÁREK J. *Právo životního prostředí Evropských společenství – praktický průvodce*. Praha: Linde 2003
- LANGEROVÁ V. *Právní odpovědnost za správní delikty v ochraně životního prostředí*. *České právo životního prostředí* 2/2004 (12)
- MIKO, L., BOROVIČKOVÁ, H. a kol. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck 2007
- NOVOTNÝ O., DOLENSKÝ A., JELÍNEK J., VANDUCHOVÁ M. *Trestní právo hmotné – I. Obecná část*. Praha: Aspi Publishing 2003
- PRCHALOVÁ J. *Nový právní předpis EU o ochraně životního prostředí prostřednictvím trestního práva*. *České právo životního prostředí* 1/2003 (7)
- STEJSKAL V. *Trestněprávní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí*. Praha: Univerzita Karlova v Praze 2002
- STEJSKAL V., VILÍMKOVÁ V. *Zákon o obchodování s ohroženými druhy*. Praha: Linde Praha 2005
- ŠÁMAL P., PÚRY F., RIZMAN S. *Trestní zákon*. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck 2004
- TICHÁ T. *Deliktní odpovědnost v ochraně přírody a krajiny*. *Právo a podnikání* 2004, ročník 13, č. 12
- TICHÝ L., ARNOLD R., SVOBODA P., ZEMÁNEK J., KRÁL R. *Evropské právo*. Praha: C. H. Beck 2004
- ZÁSTĚROVÁ J. *Ochrana životního prostředí v činnosti Rady Evropy*. *České právo životního prostředí* 1/2001 (1)
- Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
- Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů

Zákon č. 185/ 2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů

Zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší o změně některých dalších zákonů

Zákon č. 282/1991 S., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně
lesa

Zákon č. 388/1991 Sb., o Státním fondu životního prostředí České republiky

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích